

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kwalitatief onderzoek naar brongebruik en verificatiegedrag van (wetenschaps)journalisten bij berichtgeving over het coronavirus
Schreurs, Evelien

Citation

Schreurs, E. (2023). *Kwalitatief onderzoek naar brongebruik en verificatiegedrag van (wetenschaps)journalisten bij berichtgeving over het coronavirus.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3640910>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Journalistieke verificatie in tijden van crisis

Kwalitatief onderzoek naar brongebruik en verificatiegedrag van (wetenschaps)journalisten
bij berichtgeving over het coronavirus

Universiteit Leiden

Masterscriptie Journalistiek en Nieuwe Media

Universiteit Leiden

Evelien Schreurs

17 mei 2023

Eerste lezer: Peter Burger

Tweede lezer: Alexander Pleijter

Samenvatting

Journalisten bevonden zich op onbekend terrein bij verslaggeving over het coronavirus: weinig was bekend over de verspreiding en impact van het virus, maar tegelijkertijd was er een grote nieuwsbehoefte vanuit het publiek. Een uitzonderlijke situatie als deze kan zorgen voor veranderingen in journalistieke waarden, de manier waarop journalisten met hun bronnen omgaan, en verificatieverdrag. In dit onderzoek wordt onderzocht hoe (wetenschaps)journalisten de betrouwbaarheid van een bron beoordelen en hoe zij bepalen om al dan niet aan verificatie te doen. Dit is onderzocht door middel van 14 semi-gestructureerde interviews met journalisten die producties maakten over de meer technische aspecten van het coronavirus.

Uit deze interviews blijkt dat nieuws over het coronavirus verschilt van ‘regulier’ nieuws omdat het ander nieuws overschaduwde, er weinig over bekend is, wetenschap prominenter in het nieuws is, en doordat journalisten het idee hebben onder een vergrootglas te werken. Bij het selecteren van bronnen is de expertise van de bron verreweg het belangrijkste voor de journalisten. Verder gebruiken journalisten graag bronnen die ze vertrouwen, en zijn er pragmatische redenen om een bron te kiezen zoals de beschikbaarheid van de bron. Bij het beoordelen van de betrouwbaarheid van wetenschappelijk onderzoek letten journalisten op de auteur, methoden en conclusies van het onderzoek, ook leggen ze onderzoeken regelmatig voor aan wetenschappers of collega’s die de kwaliteit van het onderzoek kunnen beoordelen.

Voor journalisten is de voornaamste reden om aan verificatie te doen het principe dat je altijd meer dan één bron gebruikt. Veel journalisten zien verificatie dan ook als de kern van journalistiek werk. Belangrijke redenen voor journalisten om niet aan verificatie te doen, is wanneer zij vinden dat een expert zelf verantwoordelijk is voor diens uitspraken, wanneer zij vertrouwen hebben in een bron, en wanneer informatie niet te verifiëren is. Wanneer journalisten wel aan verificatie doen, doen zij dit door het spreken van meerdere experts voor één productie, door beweringen bij andere experts of bronnen te checken (op achtergrondbasis), door de uitspraken te laten controleren door de geïnterviewde zelf of door de oorspronkelijke bron van een bewering terug te zoeken. De belangrijkste rolopvatting die journalisten voor zichzelf zien, is het bieden van betrouwbare informatie aan het publiek en om deze te voorzien van context en duiding. Journalisten vinden het hebben van een kritische bril bij verslaggeving over het coronavirus extra belangrijk.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	7
2.1 Journalistieke waarden en rolperceptie	7
2.2 Brongebruik journalisten	8
2.3 Brongebruik wetenschapsjournalisten	11
2.4 Brongebruik tijdens gezondheids crises	14
2.5 Brongebruik tijdens coronacrisis	14
3. Methode	17
3.1 Onderzoeksmethode	17
3.2 Selectie van interviewkandidaten	18
3.3 Opstellen van topiclist	19
4. Resultaten	20
4.1. Kenmerken corona-nieuws	20
4.2. Selectiecriteria bronnen (experts)	23
4.3. Beoordelen betrouwbaarheid bronnen (onderzoek)	26
4.4. Redenen voor wel/geen verificatie	28
4.5. Methoden van verificatie	31
4.6. Rolopvatting journalisten	33
5. Conclusie	37
6. Discussie	39
Referenties	41
Bijlagen	44
Bijlage 1: Topiclijst	44
Bijlage 2: lijst van geïnterviewde journalisten	46

1. Inleiding

Toen het coronavirus begin 2020 uitbrak in Europa, domineerde dit het nieuws. Vanuit iedere tak van de journalistiek werd erover bericht: politiek, sport, economie, binnenland, buitenland en wetenschap. De invalshoeken waren zo divers, en zowel de nieuwsbehoefte als het aanbod zo groot, dat een groot deel van de journalisten wel iets heeft gepubliceerd over het onderwerp.

Voorals wetenschapsjournalisten begaven zich op onbekend terrein bij verslaggeving over het coronavirus (Makri, 2021). Zij wilden wel informatie naar buiten brengen, maar wilden hier ook voorzichtig mee zijn, omdat er nog maar weinig (peer-reviewed) studies gedaan waren, waardoor informatie niet altijd even betrouwbaar was. Zo waren er bijvoorbeeld discussies en onzekerheden over de werking van mondkapjes, verspreiding van het virus via aerosolen en de precieze effectiviteit van vaccinaties. (Wetenschaps)journalisten raadpleegden daarom experts om erachter te komen welke studies belangrijk waren of ze gingen uit van de studies van wetenschappers die zij betrouwbaar achten. Deze actieve interactie tussen experts en journalisten speelt al langer (Albaek, 2011, p.343). Journalisten hebben namelijk altijd experts nodig om hun productie legitimiteit te geven, ze kunnen niet zomaar hun eigen mening of boodschap verkondigen. Daarnaast voorzien experts journalisten van achtergrondinformatie en kunnen zij dienen als sparringpartner om bepaalde gebeurtenissen of informatie te interpreteren.

De coronacrisis brengt journalisten dus soms in lastige situaties. Er is een enorme nieuwsbehoefte, maar betrouwbare informatie is niet altijd beschikbaar. Zo kunnen de gewoontes en/of de normen en waarden van journalisten onder druk komen te staan, zoals het vinden en verspreiden van juiste informatie (Shapiro, Brin, Bédard-Brûlé & Mychajlowycz, 2013, p.663), het checken van informatie wanneer dit makkelijk en snel kan, of checken of de bron een bepaald belang heeft bij een onderwerp (Diekerhof & Bakker, 2012, p.246). Juist die dingen waren lastig om te doen tijdens de coronacrisis, waardoor journalisten wellicht hebben moeten afwijken van hun gebruikelijke journalistieke routines. Om deze reden is het relevant om de werkwijze van (wetenschaps)journalisten tijdens de coronapandemie te onderzoeken.

Een erg belangrijk, maar tegelijkertijd ingewikkeld, aspect van de berichtgeving over het coronavirus is de medische of technische kant ervan. Het is dan ook aan (wetenschaps)journalisten om in onderzoeken te duiken en wetenschappers te spreken, om vervolgens (in detail) over het virus te kunnen berichten.

Normaalgesproken zullen wetenschapsjournalisten schrijven over complexe onderwerpen zoals de verspreiding van een virus, immuniteit en vaccins. Van wetenschapsredacteurs, die bijvoorbeeld op wetenschapsredacties werken, weten we dat zij kritisch kijken naar experts en wetenschappelijk onderzoek (Duits & Pleijter, 2016). Maar omdat het coronavirus zo'n groot, belangrijk onderwerp is, hebben ook journalisten die niet gespecialiseerd zijn in wetenschap erover geschreven. Deze kritische houding ontbreekt echter vaak wanneer over wetenschap wordt geschreven in bijvoorbeeld een human

interest artikel (Duits & Pleijter, 2016), dat niet door een wetenschapsjournalist is geschreven. Het kritisch benaderen van bronnen ligt aan de basis van goede, betrouwbare informatie. Als er geen relevante of betrouwbare bronnen worden gebruikt, kan het zijn dat de lezer, kijker of luisteraar niet goed wordt geïnformeerd. Die informatievoorziening is juist onmisbaar in een onderwerp als het coronavirus, dat voor iedereen relevant is. Dit al helemaal met in het achterhoofd alle misinformatie en complottheorieën die rondgaan over het coronavirus (Bernadas & Iligan, 2020, p.136; Galhardi, Freire, Minayo & Fagundes, 2020, p.4207).

Naar journalistieke waarden, brongebruik en verificatiegedrag van (wetenschaps)journalisten is uitgebreid wetenschappelijk onderzoek gedaan (Allgaier, 2011; Hermans, Vergeer & Pleijter, 2010; Leask et al. 2010). Ook is er onderzoek gedaan naar berichtgeving tijdens eerdere pandemieën en gezondheids crises (Holland, Sweet, Blood et al., 2014), er zijn zelfs al enkele onderzoeken over berichtgeving en brongebruik tijdens de coronacrisis (Lopez-García, Costa-Sánchez & Vizoso,

2021; Bernadas & Iligan, 2020; Bin Naeem, Bhatti & Khan, 2020; Li et al., 2020). Uit deze onderzoeken bleek dat er veel *fake news* wordt verspreid over het coronavirus en dat er, naast experts en instituties, ook veel politici worden gesproken. Vaak wordt er naar specifieke personen verwezen en is er een relatief kleine groep experts die een groot deel van de spreektijd in de media krijgt. Ook bleek uit de onderzoeken dat journalisten tijdens de coronapandemie vaak gebruik maakten van pre-prints.

Echter, onderzoek dat dit allemaal omvat (wetenschapsjournalistiek, brongebruik, verificatiegedrag en de coronacrisis) is er nog niet. Door dit te combineren in een onderzoek kan in kaart gebracht worden hoe een uitzonderlijke en complexe situatie als de coronacrisis, de manier van werken, en daarbij het brongebruik en verificatiegedrag, van journalisten beïnvloedt. In dit onderzoek ligt de focus op berichtgeving over de technische/wetenschappelijke kant van het coronavirus, omdat dit een belangrijk en ingewikkeld, maar vooral ook nieuw en onbekend aspect was voor (wetenschaps)journalisten. Dit onderzoek richt zich op het brongebruik van journalisten bij berichtgeving over het coronavirus, hierbij wordt zowel naar wetenschaps- als niet-wetenschapsjournalisten gekeken. Er wordt antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag:

“Hoe beoordelen wetenschaps- en niet-wetenschapsjournalisten de betrouwbaarheid van hun bronnen en wat zijn de overwegingen om de informatie van een bron wel of niet te verifiëren bij berichtgeving over het coronavirus?”

Antwoord op deze onderzoeksvraag wordt gezocht door middel van semi-gestructureerde interviews met wetenschapsjournalisten en niet-wetenschapsjournalisten die achtergrondverhalen hebben gemaakt over het coronavirus. Hierbij gaat het om producties die ingaan op de technische kant van het virus, waar kennis van experts en een kritische blik voor nodig zijn. Dit kan bijvoorbeeld gaan

over nieuwe onderzoeken naar de verspreiding van het virus, de ontwikkeling van vaccins of over onderwerpen waar (wetenschappelijke) onzekerheid en discussie over was (zoals mondkapjes en aerosolen).

In het volgende hoofdstuk wordt eerder wetenschappelijk onderzoek besproken over o.a. journalistieke waarden, hoe journalisten de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen en hoe journalisten met nieuws over het coronavirus omgaan. In het methoden-hoofdstuk wordt uiteengezet waarom en hoe de interviews zijn uitgevoerd. In de resultaten wordt de uitkomst van deze interviews besproken. Tenslotte geeft de conclusie antwoord op de hoofdvraag en in de discussie wordt teruggekoppeld naar voorgaand onderzoeken en worden suggesties voor vervolgonderzoek gegeven.

2. Theoretisch kader

Er is al eerder onderzoek gedaan naar het brongebruik van journalisten en specifiek naar hun verificatiegedrag. Dit brongebruik en verificatiegedrag komt voort uit bepaalde waarden en rolpercepties waar journalisten zich in herkennen, die worden eerst besproken in paragraaf 2.1. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 onderzoek besproken naar het brongebruik van journalisten. In paragraaf 2.3 wordt specifiek gekeken naar het brongebruik van wetenschapsjournalisten. Vervolgens wordt het brongebruik van journalisten tijdens eerdere pandemieën besproken in paragraaf 2.4 en te slotte wordt het brongebruik van journalisten tijdens de coronacrisis besproken in paragraaf 2.5.

2.1 Journalistieke waarden en rolperceptie

Een waarde die door veel journalisten belangrijk wordt gevonden, is objectiviteit (Allgaier, 2011, p.462; Hermans, Vergeer, Pleijter, 2010, p.31; Leask et al. 2010, p.5). Ook de professionele waarden ‘realisme’, ‘analyserend’, ‘inclusiviteit’, ‘afzonderlijkheid’ (Hanitzsch, 2019, p.173) en ‘het streven naar nauwkeurigheid’ (Shapiro, Brin, Bédard-Brûlé & Mychajlowycz, 2013, p.663) zijn wijdverspreid onder journalisten. Dit geldt ook specifiek voor Nederlandse journalisten, zij vinden objectiviteit, autonomie en neutraliteit de belangrijkste waarden bij het uitvoeren van hun beroep (Hermans, Vergeer, Pleijter, 2010, p.31). Verder zijn ze erg gesteld op hun onafhankelijkheid en vinden ze hoor en wederhoor en het controleren van informatie erg belangrijke waarden (Hermans, Vergeer, Pleijter, 2010, p.31).

Als je kijkt naar wetenschapsjournalisten, is het opvallend dat de waakhondfunctie, het controleren van de wetenschap, door weinigen als een belangrijke taak wordt gezien (Korthagen, 2016, p.64) en dat deze functie dus ook weinig wordt uitgevoerd (Duits & Pleijter, 2016). Er is namelijk weinig kritische reflectie op wetenschappelijk onderzoek (Korthagen, 2016, p.10), er wordt weinig aandacht besteed aan onderzoeksmethoden en discussie, en er wordt lang niet altijd naar bronnen verwezen (Duits & Pleijter, 2016, p.36). Korthagen (2016, p.69) geeft verschillende mogelijke redenen voor het onvoldoende kritisch checken van de wetenschap: de snelheid en inhoudelijke kenmerken van nieuws, gebrek aan tijd en geld om aan een onderzoekende vorm van wetenschapsjournalistiek te kunnen doen, de omstandigheden waar freelancers in werken, het feit dat veel wetenschapsjournalisten de waakhondfunctie niet zien als deel van hun taak en het feit dat journalisten niet altijd voldoende kennis hebben van een vakgebied om kritisch naar onderzoek te kunnen kijken.

Journalistieke normen en waarden worden vaak aangeleerd bij journalistieke opleidingen (Donsbach, 2012, p.4). Deze normen en waarden zijn daardoor erg breed verspreid, toch kunnen ze erg verschillende vormen aannemen in de uitvoering (Allgaier, 2011, p.462). Dat komt doordat ook zaken als individuele training, socialisatie, institutionele eisen en persoonlijke motivatie een rol spelen bij het vormen van de rolperceptie van een journalist (Donsbach, 2012, p.4). De manier waarop journalisten hun rol zien in de samenleving beïnvloedt de manier waarop zij omgaan met bronnen, hun

nieuwsselectie en hun manier van verslaggeving (Donsbach, 2012). Donsbach (2012, p.1) zegt hierover het volgende: *'journalists' role perceptions can be defined as generalized expectations which journalists believe exist in society and among different stakeholders, which they see as normatively acceptable, and which influence their behavior on the job.'*

Journalisten werken dus vanuit een kader van regels, conventies en gebruiken die hen limiteren, maar ook in staat stellen om hun werk te doen (Hanitzsch, 2019, p.29). Als je journalisten vraagt naar wat zij vinden dat hun rol in de samenleving is, krijg je nog altijd de 'klassieke concepten' te horen zoals informant, verslaggever, waakhond, onderzoeker, monitor en onderwijzers (Hanitzsch, 2019, p.165). In het surveyonderzoek van Hanitzsch (2019, p.173) namen deze rollen de helft van de gegeven antwoorden in beslag. Daarnaast vonden journalisten taken zoals 'laat dingen zien zoals ze zijn', 'analyseren van actualiteiten', 'mensen hun mening laten geven', 'een afstandelijke observator zijn' (Hanitzsch, 2019, p.173) en 'het kritisch zijn op bronnen' (Leask et al. 2010, p.5) ook erg belangrijk.

Maar, journalistieke rollen zijn niet statisch, ze zijn altijd onderhevig aan (her)vorming, (re)interpretatie, toe-eigening en discussie (Hanitzsch, 2019, p.163). In een tijd waarin journalistiek soms onder vuur lijkt te liggen en aan verandering onderhevig is, lijkt het fundament – de rolopvatting van journalisten – intact te zijn gebleven (Hanitzsch, 2019, p.167).

2.2 Brongebruik journalisten

De waarden die journalisten belangrijk vinden en de rolopvattingen die zij hebben, zie je terug in hun brongebruik. Een voorbeeld: journalisten vinden objectiviteit een belangrijke waarde, dit willen zij naleven door gewaardeerde gezondheidsexperts als bron aan te halen en door afwijkende meningen te laten zien (Leask et al. 2010, p.5).

Bronnen worden zowel passief (bijv. persberichten) als actief gezocht (bijv. het benaderen van experts) (Leask, Hooker, King, 2010, p.4). Journalisten vinden het belangrijk dat deze bronnen makkelijk en snel te bereiken zijn (Allgaier, 2011, p.463; Leask et al. 2010, p.4), commentaar willen geven op een bepaalde kwestie (Allgaier, 2011, p.463), onafhankelijk zijn en gewaardeerd worden in hun vakgebied (Leask et al. 2010, p.4).

Volgens Reich (2006) zijn er verschillende soorten relaties tussen bronnen en journalisten. Hij deed onderzoek naar journalisten die dagelijks nieuws schrijven, en maakte onderscheid tussen *eenzijdige* en *wederkerige* relaties. Een *eenzijdige* relatie houdt in dat één partij de overhand heeft in het initiëren van nieuwsonderwerpen, bij een *wederkerige* relatie heeft geen van beiden een dominante rol hierin. Het blijkt dat de soort relatie tussen een bron en een journalist verschilt per fase van het maken van nieuws. Hierbij maakt Reich onderscheid in de *ontdekkings-fase*, het vinden of bedenken van een nieuwsonderwerp, en de *verzamel-fase*, het verzamelen van meer informatie over dit onderwerp. In de *ontdekkings-fase* nemen bronnen meestal het initiatief (70%) en in de *verzamel-fase* nemen vooral journalisten het initiatief (70%) (Reich, 2005, p.505).

Hoewel Albaek (2011) wetenschapsnieuws in Deense kranten onderzocht, kan wat hij onderzocht, gezien worden als de *ontdekkings-fase* die Reich (2016) onderscheidt in zijn onderzoek naar nieuws in Israelische kranten. Uit het onderzoek van Albaek bleek dan dat 90% van de journalisten het initiatief neemt bij het vergaren van informatie van bronnen (Albaek, 2011,p.340).

Journalisten gebruiken vaak experts als bron om (achtergrond)informatie over een onderwerp te verkrijgen (Albaek, 2011; Leask et al. 2010, p.4) of te verifiëren (Leask et al. 2010, p.4). Daarnaast helpen experts bij het bevestigen of bepalen van de invalshoek van een bericht, om te sparren en om diepgang en perspectief te verkrijgen (Albaek, 2011). Tussen experts en journalisten vindt dus een actieve interactie plaats. Experts geven achtergrondinformatie en dienen als sparringpartner voor journalisten om bepaalde 'events' te interpreteren. Journalisten hebben namelijk *compensatory legitimation* nodig: ze hebben de autoriteit van een expert nodig om hun verhaal legitimiteit te geven. Journalisten kiezen daarom voor experts, omdat deze neutrale, feitelijke kennis hebben en geen onderdeel zijn van het conflict (Albaek, 2011, p.338). Daarnaast is het spreken van experts een snelle manier voor journalisten om achtergrondinformatie te verkrijgen.

Volgens veel journalisten is één bron niet genoeg, een bewering moet met (minstens) een andere bron geverifieerd worden. De *two-source-rule* is dan ook een erg bekende verificatiestrategie (Shapiro, 2013). Uit het onderzoek van Barnoy en Reich (2019, p.2320) blijkt dat de informatie van ongeveer de helft van de nieuwsberichten wordt gecheckt. Als je het positief bekijkt: ondanks de toenemende druk en de mindere middelen in de journalistiek, wordt toch de helft van de items gecheckt. Met een negatieve blik zou je zeggen: er wordt een groot aantal artikelen niet gecheckt, een op de vijf artikelen is zelfs gebaseerd op maar één bron (Barnoy & Reich, 2019, p.2326).

Wanneer journalisten wél aan verificatie doen, vinden zij één bron vaak voldoende om de informatie te kunnen checken (Shapiro, 2013, p.666). Dit hangt vooral af van de betrouwbaarheid van de bron, en die wordt vooral beoordeeld aan de hand van de professionele achtergrond of referenties van de bron (Shapiro, 2013, p.666). Er zijn bovendien geen harde regels voor het wel of niet checken van een bron, dit beoordelen journalisten per geval, maar er zijn wel factoren die meespelen.

De waarden en rolperceptie van een journalist kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Zo zien veel journalisten het verifiëren van informatie als hun journalistieke plicht (Shapiro, 2013), maar daarnaast zijn er veel meer verschillende redenen voor journalisten om te doen aan verificatie. Ten eerste letten zij op het onderwerp van het nieuws en het type informatie dat zij gebruiken. Zo zullen journalisten eerder naar verificatie van hun bronnen zoeken wanneer het gaat om nieuwswaardige gebeurtenissen, een nieuw onderwerp (dus geen follow-up), feitelijke beweringen (i.p.v. verklarend) (Barnoy & Reich, 2019, p.2321) of gevoelige informatie (Shapiro, 2013). Ten tweede zullen journalisten aan verificatie doen wanneer bronnen beschikbaar zijn (Shapiro, 2013) of informatie snel en makkelijk te checken is (Diekerhof & Bakker, 2012; Shapiro, 2013). Een derde reden voor journalisten om informatie te checken is wanneer het gaat om een complex verhaal dat veel tegenstrijdigheden, incoherenties of 'verborgen informatie' bevat (Barnoy & Reich, 2019, p.2321). De feiten van verschillende bronnen liggen dan zo

ver uit elkaar, dat de journalist niet goed weet wie de waarheid spreekt. Door meer bronnen te benaderen komt de journalist dan steeds dichterbij 'de waarheid' (Barnoy & Reich, 2019, p.2325). Ten vierde spreekt een journalist soms veel verschillende bronnen om een zo compleet mogelijk beeld van een situatie te krijgen (Barnoy & Reich, 2019, p.2325). Ten vijfde zullen journalisten ook doen aan verificatie wanneer zij minder vertrouwen hebben in een bron (Shapiro, 2013), bijvoorbeeld wanneer zij vermoeden dat de bron een bepaald belang heeft bij het onderwerp (Diekerhof & Bakker, 2012). Ten slotte willen journalisten ook geen risico lopen dat het verhaal niet klopt (Barnoy & Reich, 2019, p.2324). Ze willen niet dat zijzelf of hun organisatie risico loopt (Barnoy & Reich, 2019, p.2321), ze zijn dan bang voor rechtszaken of voor de impact op hun geloofwaardigheid, die van het medium waar ze voor werken of van de hele beroepsgroep (Shapiro, 2013).

Er zijn dus veel verschillende redenen voor journalisten om een bron wél te checken, maar journalisten hebben soms ook hun redenen om een bron juist niet te checken. Ten eerste hangt dit af van het type bewering dat gedaan wordt. Wanneer het om een niet-feitelijke bewering gaat, zoals een mening, ervaring (Diekerhof & Bakker, 2012), intenties voor de toekomst, gevoelens of een reactie op een recente gebeurtenis (Barnoy & Reich, 2019, p.2323). De waarheid van dit soort uitspraken wordt niet in twijfel getrokken. Een tweede reden om niet te doen aan verificatie is de status van de bron. Journalisten zijn namelijk niet erg geneigd om mensen te checken met een hoge status, zoals hoge ambtenaren, burgemeesters of CEO's (Diekerhof & Bakker, 2012, p.247). Ten derde speelt ook de ervaring van een journalist mee. Journalisten met veel ervaring in een bepaald veld hoeven nauwelijks hun bronnen te checken, ze kennen hun bronnen al jaren en zijn overtuigd van hun betrouwbaarheid (Diekerhof & Bakker, 2012, p.247). Ook zullen ervaren journalisten een bepaalde intuïtie hebben, waardoor ze weten of ze een nieuwe bron kunnen vertrouwen of niet. Ten vierde zullen journalisten hun bronnen niet checken wanneer het gaat om items waar journalisten niet veel om geven, die weinig nieuwsaarde hebben (Barnoy & Reich, 2019, p.232). Dit zijn vaak verhalen die gebaseerd zijn op autoriteiten of op PR-materiaal. Ten vijfde kunnen ook eisen van de werkgever meespelen (Diekerhof & Bakker, 2012, p.247), en hoeven journalisten bijvoorbeeld niet aan verificatie te doen van hun werkgever. Verder zullen journalisten ook niet aan verificatie doen wanneer een verhaal waar zij al van af wisten, bevestigd wordt (Barnoy & Reich, 2019, p.2323). Journalisten vragen dan soms wel andere bronnen om extra informatie of om een reactie te geven op de gebeurtenis (Barnoy & Reich, 2019, p.2324). Hoewel journalisten in een aantal onderzoeken tijdgebrek bijna nooit benoemen als reden om informatie niet te checken (Diekerhof & Bakker, 2012 en Shapiro, 2013), noemen zij tijdgebrek en moeite met het contacteren van bronnen andere keren juist als de belangrijkste factor die goede verslaggeving over gezondheid het meest tegenhoudt (Leask et al. 2010, p.5).

Journalisten hebben experts nodig om feitelijke, betrouwbare (achtergrond)informatie te verkrijgen. Vanuit bepaalde journalistieke waarden, zoals objectiviteit en *a drive for accuracy* komt het idee dat

deze informatie soms nog geverifieerd moet worden. Dit is vooral het geval bij feitelijke uitspraken over complexe onderwerpen of wanneer de journalist de betrouwbaarheid van de bron betwijfelt. Uitspraken van bronnen met een hoge status of uitspraken van bronnen waar de journalist een goede relatie mee heeft, zullen minder snel gecheckt worden.

2.3 Brongebruik wetenschapsjournalisten

Binnen de wetenschapsjournalistiek kunnen verschillende functies onderscheiden worden: educatie in algemene zin, het voeren van het maatschappelijk debat, het vervullen van de waakhondfunctie, het geven van wetenswaardigheden en het adviseren over lifestyle en persoonlijke groei (Duits & Pleijter, 2016). Tussen verschillende (Nederlandse) media zijn er grote verschillen te vinden in deze functies, maar ook in de frequentie waarin wetenschappelijk nieuws wordt behandeld. (Duits & Pleijter, 2016, p.34). Op de radio en in podcasts wordt er bijvoorbeeld meer aandacht besteed aan wetenschap dan in talkshows, journaals en kranten. Geneeskunde neemt een bijzondere positie in binnen de wetenschapsjournalistiek (Duits & Pleijter, 2016, p.36). Het krijgt de meeste aandacht en, in tegenstelling tot andere onderwerpen, worden verschillende onderzoeken tegen elkaar afgezet. Bij medische onderwerpen worden dan ook het vaakst bronnen benoemd.

De opkomst van het internet heeft het werk van wetenschapsjournalisten heel wat doen veranderen (Fahy & Nisbet, 2011; Granado, 2011). Zo is de rol van wetenschapsjournalisten de afgelopen jaren verschoven van ‘bevoorrechte overbrengers van wetenschappelijke bevindingen’ naar het brengen van wetenschapsnieuws op een meer diverse en interactieve manier (Fahy & Nisbet, 2011). De traditionele rollen van ‘doorgeefluik’, waakhond van de wetenschap, verslaggever en agenda-setter worden nog steeds vervuld, maar de rollen van ‘curator’, ‘afgevaardigde’, ‘openbare intellectueel’ en ‘burger-opvoeder’ zijn daar nog bijgekomen (Fahy & Nisbet, 2011). Deze rollen sluiten aan bij de nieuwscriteria van wetenschapsjournalisten. Wetenschapsjournalisten zien ‘potentiële publieke impact’ en ‘nieuwswaarde’ als de belangrijkste nieuwscriteria (Viswanath, Blake, Meissner et al., 2008, p.770). Daarna volgen ‘de mogelijkheid om een menselijke invalshoek te laten zien’ en ‘mogelijkheid om het verhaal vanuit een lokaal perspectief te laten zien’. Toch wordt er niet enkel naar dit soort criteria gekeken. De ‘poortwachter-rol’ zorgt er namelijk voor dat belangrijke verhalen worden verteld, en minder belangrijke verhalen worden weggelaten (Leask et al. 2010, p.6).

Ook heeft het internet de manier waarop wetenschapsjournalisten hun werk uitvoeren sterk veranderd (Granado, 2011). Volgens de meeste wetenschapsjournalisten heeft het hun werk zelfs makkelijker en beter gemaakt (Granado, 2011, 802-804). Het voornaamste voordeel is dat het een snel communicatiemiddel is, waardoor het contacteren van bronnen makkelijker gaat (Granado, 2011, p. 806-807).

Het internet is ook de oorzaak van een aantal negatieve ontwikkelingen (Granado, 2011): de focus van wetenschapsjournalistiek ligt tegenwoordig vooral op wetenschappelijke doorbraken en *breaking news*, wetenschapsjournalisten zijn minder bezig met achtergrondverhalen, er is een verlies aan diversiteit van informatie doordat journalisten wereldwijd dezelfde wetenschappelijke tijdschriften volgen en wetenschapsjournalisten voelen een druk om de constante stroom aan informatie op het internet bij te houden. Deze stroom aan informatie maakt het ook lastiger om de betrouwbaarheid van bronnen te beoordelen. Voor het internet er was, konden wetenschapsjournalisten namelijk vaak uitgaan van tips en informatie die ze kregen van contactpersonen en persbureaus, nu moeten ze een grote hoeveelheid informatie doorspitten (Granado, 2011, p.807).

Een andere ontwikkeling in de (wetenschaps)journalistiek is de herindeling van veel redacties (Ashwell, 2016; Fahy & Nisbet, 2011). Wetenschappers en communicatieadviseurs noemen herindelingen van redacties en toenemende druk als redenen voor journalisten om aan minder goede verslaggeving te doen, terwijl journalisten dit niet direct aangeven, al blijkt dit soms wel uit hun antwoorden (Ashwell, 2016, p.385-387). Ook geven journalisten aan dat veel contactpersonen slecht bereikbaar zijn, dat ze laat antwoord krijgen op hun vragen en dat ze vaak hun vragen moeten mailen naar contactpersonen in plaats van het afleggen van een interview met bijvoorbeeld een onderzoeker (Ashwell, 2016, p.387). Een combinatie van deze ontwikkelingen kan ervoor zorgen dat wetenschapsjournalisten minder goed onderzoek kunnen doen.

Wetenschapsjournalisten komen op verschillende manieren aan onderwerpen voor hun verhalen. Een derde van de gezondheidsjournalisten van lokale kranten maakt bij het zoeken naar een onderwerp voor een nieuwsbericht gebruik van bronnen (Shoenberger & Rodgers, 2017, p. 210). Vooral overheidswebsites en websites van non-profitorganisaties zijn populair bij het vergaren van ideeën voor een verhaal. De meerderheid van de gezondheidsjournalisten van lokale kranten gebruikt twee of meer bronnen om aan verhalen te komen. Vooral websites van de overheid en non-profitorganisaties werden hiervoor gebruikt, sociale media worden minder vaak geraadpleegd.

Journalisten geven ook aan dat ze persberichten betrouwbare bronnen vinden (Ashwell, 2016). Toch blijkt uit onderzoek van Kroon en Schafraad (2013) dat slechts 10 procent van de universitaire persberichten wordt overgenomen door nieuwsmedia. Wanneer een persbericht een hoge nieuwswaarde heeft, heeft het een grotere kans om inhoudelijk te worden overgenomen door nieuwsmedia (Kroon en Schafraad, 2013, p.298). Een persbericht met een lagere nieuwswaarde wordt vaker gebruikt als aanleiding om een eigen nieuwsverhaal te starten. Overigens nemen journalisten zelden een heel persbericht over, maar nemen bijvoorbeeld een alinea en herschrijven deze (Ashwell, 2016, p.387) of gebruiken het als aanleiding of startpunt voor een eigen artikel (Kroon en Schafraad, 2013). Een reden voor journalisten om de informatie uit een persbericht meer te vertrouwen, is wanneer ze de bron van het bericht al jaren kennen (Ashwell, 2016, p.387). Ook zullen sommige journalisten meer informatie

uit het persbericht overnemen wanneer ze niemand te spreken kunnen krijgen over het bericht (Ashwell, 2016, p.387).

Journalisten gebruiken dus regelmatig overheidswebsites, non-profit websites en pr-berichten als bron, maar de belangrijkste soort bron voor wetenschapsjournalisten zijn waarschijnlijk de experts en wetenschappers. Wetenschapsjournalisten vinden dat de betrouwbaarste bronnen (Leask et al, 2010) die geloofwaardig en toegankelijk zijn (Shoenberger & Rodgers, 2017). Ook laten zij regelmatig de feiten die ze noemen in hun berichten checken door een expert (Ashwell, 2016, p.385).

Hetgeen dat wetenschapsjournalisten onderscheidt van generalisten is de kennis en de contacten die zij hebben. Wetenschapsjournalisten weten vaak meer inhoudelijk van (complexe) wetenschappelijke onderwerpen af, waardoor ze hier makkelijker verslag over kunnen doen (Williams & Gajevic, 2013, p.513). Wetenschapsjournalisten zijn al bekend zijn met de technische aspecten, van bijvoorbeeld gezondheid en medicijnen, waardoor ze problemen beter begrijpen en er beter verslag over kunnen doen (Leask et al. 2010, p.5). Medische journalisten kunnen ook beter de selectie en invalshoek van medische onderwerpen bediscussiëren (Leask et al. 2010, p.6).

Ook blijken journalisten die aangeven meer kennis te hebben over een onderwerp, meer bronnen te gebruiken dan journalisten die aangeven minder kennis te hebben (Shoenberger & Rodgers, 2017, p. 210). Zij verklaren dit met het idee dat journalisten met minder kennis ook minder het jargon zullen beheersen, en daardoor niet alle bronnen zullen begrijpen. Ook zullen zij minder gemotiveerd zijn om op zoek te gaan naar nieuwe bronnen of zich niet competent genoeg voelen om de waarde van die bronnen in te schatten, waardoor zij terugvallen in het raadplegen van hun gebruikelijke bronnen.

Een tweede eigenschap die wetenschapsjournalisten onderscheidt van generalisten is het netwerk dat zij hebben. Wetenschapsjournalisten hebben relaties opgebouwd met bronnen die zij kunnen benaderen (Allgaier, 2011, p.461). Uiteindelijk hebben zij dan een netwerk van experts met wie zij een relatie hebben opgebouwd en die zij nu vertrouwen. Door de sterke relatie en het vertrouwen in die experts, kan de journalist meer diepte en inzicht geven aan een verhaal (Leask et al. 2010, p.5). Dit wederzijdse vertrouwen is dus erg belangrijk, het zorgt voor betere interviews, waardoor ook de berichtgeving over wetenschap kwalitatief beter wordt (Allgaier, 2011, p.459).

Generalisten, journalisten die niet gespecialiseerd zijn in één onderwerp, kunnen niet profiteren van de voordelen van kennis of het hebben van goede relaties met bronnen. Zij moeten steeds opnieuw de betrouwbaarheid van een bron vaststellen (Allgaier, 2011, p.461). Niet-wetenschapsjournalisten willen medische informatie vooral graag bondig en begrijpelijk maken (Leask et al. 2010, p.4). Niet alleen zij, maar ook wetenschapsjournalisten en woordvoerders van universiteiten en organisaties doen aan het simplificeren van wetenschap (Williams & Gajevic, 2013, p.520). Wel gebruiken wetenschapsjournalisten aanzienlijk vaker wetenschappers als bron dan generalisten (Allgaier, 2011, p.455).

Wetenschapsjournalisten hebben te maken met een constante stroom aan informatie en vinden het vaak lastig om de betrouwbaarheid hiervan te beoordelen (Murcott & Williams (2013)). Journalisten gebruiken heel vaak experts en wetenschappers als bron, maar ook websites van de overheid en websites van non-profitorganisaties, en steeds vaker ook persberichten. Wetenschapsjournalisten onderscheiden zich van generalisten door hun vakinhoudelijke kennis en de relatie die zij hebben opgebouwd met bronnen. Dit helpt hen bij het begrijpen en verzamelen van informatie en tilt het (inhoudelijk) naar een hoger niveau. Deze studie onderzoekt onder andere of deze achtergrondkennis en netwerk wetenschapsjournalisten helpen bij het uitvoeren van hun werk, of dat generalisten net zo goed verslag kunnen doen zonder deze achtergrondkennis en netwerk.

2.4 Brongebruik tijdens gezondheidscrises

Tijdens een gezondheidscrisis, zoals een (mogelijke) pandemie, is er een continue stroom aan informatie (Holland, Sweet, Blood et al., 2014). Dit kan ervoor zorgen dat journalisten andere journalistieke routines krijgen. Tijdens de Mexicaanse griep waren er bijvoorbeeld regelmatig updates van gezondheidsfunctionarissen en er waren veel experts beschikbaar om journalisten te woord te staan. Journalisten moeten tijdens zo'n gezondheidscrisis erg vertrouwen op experts, meer dan bij ziekten waar meer over bekend is en meer mensen geschikt zijn om te reageren. Bij het vaststellen van de betrouwbaarheid van een bron vertrouwen journalisten op hun instinct en aannames (Holland, Sweet, Blood et al., 2014, p.61). Dit vertrouwen en de aannames, maar ook vertrouwdheid met de bron en bepaalde verwachtingen, zorgen er wel voor dat journalisten belangenverstremming van de bron niet snel opmerken. Dit is normaalgesproken al geen onderdeel van de journalistieke routine, maar door de omstandigheden hebben journalisten nog minder oog voor belangenverstremming. Journalisten vragen nauwelijks direct naar belangenverstremming, maar hebben wel een 'gezonde scepsis' tegenover hun bronnen. Dit geldt met name voor persberichten van de farmaceutische industrie of artsen die nauwe banden hebben met de regering. Dan zoeken journalisten een andere bron of ze zoeken meer bronnen erbij 'ter compensatie'.

2.5 Brongebruik tijdens coronacrisis

Ook tijdens de coronapandemie is er een continue stroom aan informatie. Deze bestaat niet alleen uit pers- en nieuwsberichten, maar ook uit mis- en desinformatie (Lopez-García, Costa-Sánchez & Vizoso, 2021; Bernadas & Iligan, 2020). Deze misinformatie wordt vooral verspreid via sociale media (Bin Naeem, Bhatti & Khan, 2020), zoals YouTube (Li et al., 2020). Toen de 'alarmfase' begon in Spanje, toen de onzekerheid steeg, steeg ook het aantal fake-news berichten in de Spaanse media (Lopez-García, Costa-Sánchez, 2021, p.6). Deze berichten gaan vooral over het coronavirus zelf, de impact ervan en de behandeling (35%), over valse maatregelen (maatregelen die in werkelijkheid niet genomen zijn) (16,4%) of neppe beweringen en acties van politici (12,8%). Journalisten gebruiken gemiddeld 2,59 bronnen om beweringen te factchecken (Lopez-García, Costa-Sánchez & Vizoso, 2021, p.8). Deze

bronnen zijn voornamelijk ‘institutioneel materiaal’(73,57%), ‘referentiemateriaal in relatie tot gezondheid’ (36,42%) en wetenschappelijk en medisch materiaal (17,85%).

Onderzoek van Milutnović (2021, p.8) naar Servische nieuwsmedia wijst uit dat politici het meest worden aangehaald (56%), gevolgd door medische experts en instituties (42%). Burgers (2%) en covid-patiënten (0%) hoor je nauwelijks. Catalan-Matamoros en Elías (2020) en Mellado et al. (2021) doen soortgelijke bevindingen in hun onderzoek, en zien hierin een bevestiging van de centrale rol van overheden en overheidsorganisaties in (gespecialiseerde) journalistiek. Politici gebruiken het virus hier vooral als platform voor hun politieke campagne. Verder concludeert Mulitnović (2021) dat journalisten erg weinig diepte-onderzoek doen en dat de meeste media volgen wat politici zeggen.

Ook in de Duitse media ligt de focus bij berichtgeving over het coronavirus meer op de politieke uitvoerende macht dan op experts (Leidecker-Sandmann & Lehmkuhl, 2021, p.29). Wanneer berichten wel over het coronavirus gaan, wordt er vooral naar specifieke personen verwezen (67,5%), minder naar instituties (28,1%) en er zijn nauwelijks algemene verwijzingen zoals “volgens veel virologen” (4,4%) (Leidecker-Sandmann & Lehmkuhl, 2021, p.21). Ter vergelijking: bij berichtgeving over andere pandemieën werd minder vaak naar specifieke personen verwezen (58,4%), ongeveer even vaak naar instanties (28,3) en er werden vaker algemene verwijzingen gedaan (13,3%).

Opvallend is dat sommige wetenschappers heel vaak, en veel wetenschappers zelden spreken in de media (Leidecker-Sandmann & Lehmkuhl, 2021, p.23-24). 87% van de wetenschappers die als bron gebruikt werd, kwam sporadisch aan het woord, zij waren verantwoordelijk voor 58% van de referenties. 13% van de wetenschappers is vaker aan het woord, zij nemen 42% van de referenties in beslag. De top 1% van wetenschappers die het meest aan het woord komt, neemt 17% van de totale referenties in beslag (bij eerdere pandemieën was dit 6%). Bronnen zijn bij de coronapandemie dus meer divers, maar ook meer gefocust op enkele mensen aan de top.

In een wereldwijde enquête laten wetenschapsjournalisten weten dat er meer wetenschapsnieuws is en dat ze meer werk verrichten tijdens de coronapandemie (Massarani et al., 2021). Ze vinden de toegenomen interesse in wetenschap en onderzoekers een positieve ontwikkeling, maar vinden het een nadeel dat ze vaak nog slechts over het coronavirus berichten. Zij geven ook aan wat hun voornaamste bronnen zijn: wetenschappers uit eigen land en peer-reviewed onderzoek, gevolgd door officiële instituties, wetenschappers uit andere landen, artsen en wetenschappelijk onderzoek dat nog niet peer-reviewed is. Van de respondenten vond 48% wetenschappers makkelijker bereikbaar, 21% vond ze moeilijker bereikbaar en voor 31% was er geen verschil.

Ook geeft meer dan de helft van de journalisten aan preprint onderzoek te gebruiken, 59% van de journalisten geeft aan in dit geval een andere methode toe te passen dan bij ‘reguliere’ onderzoeken (van Schalkwyk & Dudek, 2022). Dit doen ze bijvoorbeeld door in het artikel aan te geven dat het onderzoek nog niet peer-reviewed is of door andere wetenschappers over het onderzoek te spreken. Verder zegt 64% van de journalisten rekening te houden met nepnieuws. Dit doen ze vooral door

meerdere bronnen te gebruiken, te controleren op belangenverstrengeling of door informatie te laten checken bij betrouwbare bronnen zoals wetenschappers.

Door de snelheid waarmee onderzoek naar het coronavirus werd gedaan, zijn veel onderzoeken eerst op pre-print websites geplaatst (Massarani & Fernandes, 2022). Dit zijn onderzoeken die nog niet peer-reviewed zijn. Journalisten maakten hier vooral aan het begin van de pandemie gebruik van. In de meerderheid van de artikelen werd overigens niet uitgelegd wat een pre-print inhoudt of wat dit betekent voor de resultaten van het onderzoek (Massarani & Fernandes, 2022; van Schalkwyk & Dudek, 2022).

Onderzoek van Vobič (2021) onder Sloveense journalisten laat zien dat deze journalisten drie belangrijke rollen voor zichzelf onderscheiden tijdens de pandemie: het voorzien van informatie met duiding, het controleren van degenen met ‘macht’ tijdens de pandemie en door het onder de aandacht brengen van coronaregels die overtreden worden.

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de uitvoering van het onderzoek. Eerst zal de onderzoeksmethode worden besproken (§3.1). Vervolgens zullen de selectie van de respondenten (§3.2) en het opstellen van de topiclist (§3.3) worden behandeld. Ten slotte wordt uitgelegd hoe de interviews zijn geanalyseerd (§3.4).

3.1 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek richt zich op het brongebruik van Nederlandse journalisten ten tijde van de coronacrisis. Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de verschillende manieren waarop journalisten de betrouwbaarheid van hun bronnen beoordelen en wat de overwegingen zijn bij het wel of niet verifiëren van informatie die zij van hun bronnen krijgen. Dit wordt onderzocht aan de hand van semi-gestructureerde interviews met generalisten en wetenschapsjournalisten. De interviews worden gehouden aan de hand van korte inhoudsanalyses van producties van de geïnterviewde journalisten. Deze methode is gebaseerd op het onderzoek van Diekerhof en Bakker (2012).

Deze onderzoeksmethode is gekozen omdat de vraagstelling beschrijvend van aard is, en daarbij een kwalitatieve onderzoeksmethode op zijn plaats is. Interviews zijn ook bij uitstek een methode om achter bepaalde waarden en opvattingen van mensen te komen. Door aan de hand van een topiclist open vragen te stellen krijgt de geïnterviewde genoeg ruimte om uitgebreid antwoord te geven op de vragen. In tegenstelling tot bijvoorbeeld een survey met meerkeuzevragen, kunnen de geïnterviewden uitgebreid antwoorden in hun eigen woorden, en de onderzoeker kan hier steeds op doorvragen. Omdat er wordt gewerkt aan de hand van een topiclist, en geen vaste vragenlijst, heeft de onderzoeker ook de mogelijkheid om tijdens het interview de volgorde van de te bespreken onderwerpen aan te passen of dieper in te gaan op bepaalde thema's. De interviews leveren dus erg rijke, gedetailleerde informatie op (Koetsenruijter & van Hout, 2018). Zo kunnen de journalistieke routines met betrekking tot brongebruik en verificatie nauwkeurig in kaart worden gebracht.

De inhoudsanalyse zorgt ervoor dat de werkwijze van de journalisten tijdens het interview nauwkeurig besproken kan worden. Het aantal geanalyseerde producten is niet groot genoeg om representatieve conclusies te kunnen trekken, maar het geeft wel meer inzicht in de manier waarop journalisten informatie verzamelen en al dan niet doen aan verificatie (Diekerhof en Bakker, 2012, p.245). Het bespreken van specifieke artikelen zorgt er ook voor dat in de interviews duidelijke voorbeelden besproken werden, en er niet alleen over 'het algemene' werd gesproken. De journalisten worden gevraagd om drie producties aan te leveren waar ze tevreden over zijn. Voorafgaand aan het interview worden deze geanalyseerd. Voor iedere productie wordt een lijst met gebruikte bronnen gemaakt, en de genoemde informatie, de aard van de informatie, het type bron en het soort bron opgeschreven.

Met deze methode worden de verschillende manieren in kaart gebracht waarop journalisten de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen. Door de kwalitatieve aard van dit onderzoek wordt inzicht verkregen in de verscheidenheid aan methoden die journalisten hierbij toepassen, maar niet in welke mate deze voorkomen. Daarnaast kan je vooral uitspraken doen over waarden en opvattingen van journalisten, en in mindere mate over hun daadwerkelijke gedrag. Al zorgt het gebruiken van de producties van de journalisten er wel voor dat hun antwoorden wat meer overeen zullen komen met hun ‘daadwerkelijke gedrag’.

3.2 Selectie van interviewkandidaten

De interviews worden gehouden onder journalisten die hebben gewerkt aan achtergrondverhalen over het coronavirus. Het verzamelen van informatie voor dit soort producties zal namelijk grondiger zijn dan bij informatieverzameling voor ‘het nieuws van de dag’ (Diekerhof en Bakker, 2012, p.245). De journalisten zijn werkzaam bij kranten, radio, of online nieuwsplatforms. Er worden 14 interviews gehouden, waarvan ongeveer de helft wetenschapsjournalisten is, de andere helft bestaat uit niet-wetenschapsjournalisten. De onderzoekspopulatie van dit onderzoek is dus Nederlandse (wetenschaps)journalisten die hebben gewerkt aan verdiepende/achtergrondproducties over het coronavirus.

Om interviewkandidaten te werven is eerst gezocht naar verdiepende producties over het coronavirus. Deze producties gaan over de wetenschappelijke/technische kant van het coronavirus, zoals de manier waarop het virus zich verspreidt, hoe gevaarlijk het is of over de manier waarop een vaccin werkt. Naar de producties werd vooral gezocht in kranten (LexisNexis), podcasts (Spotify) en online (YouTube) om een diverse selectie aan soorten producties te verkrijgen. Vervolgens werd bekeken door wie de betreffende productie is gemaakt, of deze journalist meer verdiepende producties over het coronavirus heeft gemaakt en of de betreffende journalist een ‘algemeen journalist’ is of een wetenschapsjournalist. Deze journalisten werden vervolgens via LinkedIn, Twitter of email benaderd.

De interviewverzoeken werden over het algemeen snel en positief beantwoord. Het merendeel van de benaderde journalisten wilde graag meedoen, en had hier de mogelijkheid toe binnen het tijdsbestek van het onderzoek. Van enkele journalisten is geen reactie ontvangen of ze hadden geen mogelijkheid deel te nemen. De deelnemende journalisten zijn (gedeeltelijk) geanonimiseerd. Dit is gedaan op verzoek van (een deel van) de betreffende journalisten. Informatie die inhoudelijk belangrijk is voor het onderzoek, zoals type journalist en type medium, zijn wel vermeld.

Journalisten zijn als wetenschapsjournalist gecategoriseerd als zij als journalist op een wetenschapsredactie werkten of schreven over onderwerpen zoals wetenschap en hoger onderwijs (vaker het geval bij kleinere redacties die geen aparte wetenschapsredactie hebben). Journalisten die niet aan dit criterium voldeden, zijn gecategoriseerd als ‘generalist’.

3.3 Opstellen van topiclist

Als basis voor de topiclist is de topiclist gebruikt van Diekerhof en Bakker (2012). Deze lijst is aan de hand van het theoretisch kader aangepast voor dit onderzoek. De eerste helft van het interview bestaat uit de reconstructie van de producties van de journalist. Eerst wordt besproken hoe de journalist tot het onderwerp en de invalshoek is gekomen, vervolgens hoe de journalist zich op het onderwerp heeft georiënteerd, hoe er is gezocht naar bronnen voor de productie, of de informatie van deze bronnen is gecheckt en hoe het verkregen materiaal vervolgens werd opgeslagen. Vervolgens worden dezelfde vragen gesteld over de tweede en derde productie. Om de topiclijst meer aan te laten sluiten bij dit onderzoek, wordt ook gevraagd naar verschillen tussen wetenschaps- en niet-wetenschapsjournalisten, o.a. over het al dan niet hebben van achtergrondkennis en een netwerk van bronnen dat de journalist kan raadplegen. Na het reconstrueren van de werkwijze bij de aangeleverde producties, worden de researchactiviteiten van de journalist in het algemeen besproken. Er wordt besproken op welke manier de journalisten zoeken naar bronnen, welk soort bronnen zij gebruiken en hoe zij de betrouwbaarheid van een bron beoordelen. Ook wordt de journalisten gevraagd of zij denken dat wetenschapsjournalisten anders te werk gaan dan ‘algemene’ journalisten.

3.4 Analyse interviews

Voor de analyse worden de volledige interviews eerst getranscribeerd. Het analyseren van de interviews gebeurt vervolgens op een inductieve manier, gebaseerd op de wijze die Thomas (2003) beschrijft. Passages uit de interviews (die (een deel van) de onderzoeksvraag beantwoorden) krijgen een label toegewezen, die verwijst naar een categorie. Uiteindelijk zijn dus alle relevante delen van het interview gekoppeld aan een categorie en label. In dit onderzoek betekent dat bijvoorbeeld dat de uitspraak *‘Ik vind het altijd wel een goede gewoonte om meer dan één iemand aan het woord te laten. Zeker ook om te voorkomen dat je toch wordt meegenomen in het enthousiasme van één onderzoeksgroep.’* Valt onder de categorie ‘wel/geen verificatie’, wat inhoudt dat de passage wat vertelt over een reden voor een journalist om wel of niet aan verificatie te doen. Dit proces wordt enkele keren doorlopen, om de categorieën te specificeren of samen te voegen, om tenslotte uit te komen bij de definitieve categorieën.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de interviews besproken. In paragraaf 4.1 wordt uiteengezet op welke manieren nieuws over corona verschilt van ander soort nieuws, in paragraaf 4.2 worden de selectiecriteria besproken die journalisten hanteren bij het uitkiezen van hun bronnen en paragraaf 4.3 laat vervolgens zien hoe journalisten de betrouwbaarheid van deze bronnen beoordelen. Hierna wordt besproken welke redenen journalisten hebben om al dan niet informatie te verifiëren (paragraaf 4.4) en op welke manieren zij dan aan verificatie doen (paragraaf 4.5). Ten slotte wordt in paragraaf 4.6 besproken welke rol opvattingen ten grondslag liggen aan het werk van de journalisten.

4.1. Kenmerken corona-nieuws

Uit de interviews is gebleken dat nieuws over het coronavirus op meerdere vlakken verschilt van ‘normaal’ nieuws. Het valt journalisten op dat het coronavirus een overheersend onderwerp is, er een grote behoefte was vanuit het publiek voor nieuws over het coronavirus, wetenschap op een meer prominente manier aanwezig in het nieuws, er minder informatie over beschikbaar is en het contact met bronnen anders verloopt dan gewoonlijk.

Overheersend

Wat door alle wetenschapsjournalisten en door de meeste generalisten als kenmerk wordt gezien van coronanieuws, is hoe het al het andere nieuws overschaduwde. Andere onderwerpen lijken in het niet te vallen tegenover het coronavirus, vooral in de eerste maanden van de pandemie. Daarom schreven wetenschapsjournalisten sinds maart 2020 uitsluitend nog over het coronavirus. Dit geldt ook voor de generalisten, al begonnen de meesten van hen na een paar maanden ook weer andere onderwerpen te behandelen, waar de wetenschapsjournalisten uitsluitend over het coronavirus bleven schrijven.

Grote nieuwsbehoefte

Zo'n groot onderwerp als het coronavirus zorgde ook voor een grote nieuwsbehoefte bij het publiek, die volgens de journalisten enorm was. Zij benoemen dat mensen met heel veel vragen zaten en behoefte hadden aan betrouwbare informatie. De journalistiek werd daarom meer vraag-gedreven dan normaal, om zo aan deze behoefte van hun publiek te kunnen voldoen. De journalisten zien dat bijvoorbeeld ook terug in het feit dat artikelen die ingaan op vragen waar het publiek mee zit, erg goed gelezen werden. Naarmate de pandemie zich vorderde, nam deze nieuwsbehoefte weer wat af.

De grote nieuwsbehoefte ten tijde van het coronavirus zorgt ervoor dat het werk van journalisten, meer dan normaal, onder een vergrootglas ligt. Nieuws over het coronavirus gaat iedereen aan en heeft een directe impact op het leven van veel mensen. Kijkers, lezers en luisteraars zijn dus erg betrokken bij het onderwerp, wat volgens de journalisten zorgt voor meer commentaar dan gewoonlijk. Hierdoor checken

sommige journalisten hun verhaal nog een extra keer. Een journalist van het AD vindt dit een positieve ontwikkeling:

“...dat vind ik eigenlijk het enige positieve, dat je je werk beter gaat doen omdat je niet wil dat dat je gepakt wordt gewoon op dingen die je niet goed hebt gedaan. Dus als ze je pakken, dan is het maar onzin, (...). Als je dan kritiek krijgt dat er iets niet klopt, dan heb je je werk niet goed gedaan. Dus in die zin is dat goed” (Journalist, AD)

Aanwezigheid wetenschap in nieuws

Volgens de journalisten was tijdens de coronapandemie wetenschap veel meer zichtbaar in het nieuws dan daarvoor het geval was. Wetenschappers, artsen en wetenschapsjournalisten kwamen vaker aan het woord in de media en wetenschap haalde veel vaker de voorpagina, waar het voorheen meestal in het wetenschapskatern bleef. Niet alleen werd wetenschapsnieuws veel vaker behandeld, maar ook op een andere manier. Waar wetenschap eerst vaak als ‘zacht nieuws’ werd gezien, was het nu steeds vaker van groot belang en van directe invloed op mensen, en werd het meer als ‘hard nieuws’ gezien. Wetenschap kwam dus vaker voor in het nieuws, maar de wetenschapsjournalistiek werd ook vaak ‘actueler’. Een wetenschapsjournalist van de Volkskrant benoemt hoe hij tijdens de pandemie meer is gaan letten op het ‘algemene nieuws’:

“Ik ben wel wat meer gaan kijken naar het algemene nieuws. Hiervoor was het wel zo dat we wel erg leunden op die peer-reviewed vakpublicaties. En nu leunen we toch wel wat meer, omdat het ook sneller gaat, op het gewone nieuws. We hebben gewoon meer oog voor bijvoorbeeld landen waar het virus opeens oplaait, dan willen we dat snel signaleren.” (Wetenschapsjournalist, de Volkskrant)

Beschikbaarheid van informatie

Journalisten geven aan dat er vooral aan het begin van de pandemie nog weinig onderzoek was gedaan naar het coronavirus. Daardoor was er nog veel onduidelijk, bijvoorbeeld over hoe en waar besmettingen plaatsvinden en hoe dodelijk het virus is. Ook toen de vaccins net beschikbaar waren, was er nog relatief weinig onderzoek naar gedaan. Daarom moest er gesteund worden op de informatie die er wél was, zoals de onderzoeken naar de werking van de vaccins van Pfizer en Moderna. Deze onderzoeken werden als naslagwerk gebruikt en regelmatig aangehaald.

Peer-reviewed onderzoek was aan het begin van de pandemie nauwelijks beschikbaar. Toen de eerste onderzoeken gedaan werden, plaatsten onderzoekers deze op pre-print servers. Journalisten geven aan dat ze hier normaalgesproken geen gebruik van zouden maken, omdat de onderzoeken nog niet gepubliceerd zijn, en dus nog niet peer-reviewed zijn. Maar omdat dit de enige beschikbare onderzoeken waren naar het virus, gebruikten ze deze toch. Een gerelateerd probleem was dat originele onderzoeken niet altijd beschikbaar waren, maar de journalisten het moesten doen met een persbericht of samenvatting.

“Meestal ga je uit van een wetenschappelijke publicatie. Iemand heeft vijf jaar lang iets gedaan, op gegeven moment een proefje gedaan, opgeschreven, en dan vertel je dat. En dan ga je naar zo iemand toe, van wat heeft ie gevonden. En nu was er dus eigenlijk gewoon geen kennis, bijna geen kennis, over dit virus. En in de loop van het jaar is dat gegroeid. Maar het was dus heel lastig om daar het goede uit te vissen.” (Wetenschapsjournalist Trouw)

Door dit gebrek aan informatie en onderzoeken, moesten journalisten vaker dan gewoonlijk vertrouwen op experts. Maar ook deze experts hadden niet altijd alle kennis, omdat simpelweg het onderzoek nog gedaan moest worden. Daar komt ook bij dat door nieuwe onderzoeken en voortschrijdend inzicht de informatie die ‘bekend’ was nog regelmatig veranderde:

“Je bent eigenlijk de wedstrijd aan het spelen terwijl de lijnen nog worden uitgezet, dat maakte corona gewoon heel erg moeilijk, zeker ook als journalist, maar ook voor wetenschappers, voor iedereen denk ik, voor politici”(Journalist, Eenvandaag)

Journalisten geven ook aan dat ze achteraf sommige producties anders gedaan zouden hebben, met de kennis die er ondertussen wél is. Zij bedoelen dan niet dat zij verkeerde informatie verspreid hebben, maar zouden het verhaal liever met een andere toon verteld hebben of een bepaalde nuance hebben gegeven. Ook noemen meerdere journalisten dat zij zijn gaan inzien dat het ook belangrijk kan zijn om te laten zien wat we nog níét weten:

“Het is niet de echt de mode om te roepen dat je dingen niet weet of dat je ergens nog vraagtekens bij zet of dingen open laat. Maar ik denk dat we dat meer moeten doen dan we gewend waren te doen, dat we als journalistiek niet moeten claimen dat wij die wijsheid in pacht hebben”(Journalist, Eenvandaag)

Er gaat veel misinformatie rond, dat is op zich niets nieuws, maar volgens journalisten lijkt wel meer geworden te zijn. Sommige journalisten geven ook aan het gevoel te hebben gehad achter het nieuws aan te lopen. Zij zien bijvoorbeeld nieuws in andere media en hebben daardoor het idee daar ook wat mee te moeten doen, terwijl andere media en zij normaal gesproken meer kunnen sturen in hun berichtgeving.

Relatie met bronnen

Tijdens de coronapandemie veranderde de relatie tussen journalisten en hun bronnen. Zo hadden journalisten vaker moeite met het vinden of bereiken van geschikte bronnen. Dit was deels uit tijdsgebrek van de bronnen, omdat zij ook vaak degenen waren die de pandemie aan het bestrijden waren.

Ook geven enkele journalisten aan dat onderzoekers, fabrikanten en farmaceuten erg voorzichtig waren. Zij moesten vaak erg op hun woorden letten, omdat je als farmaceutisch bedrijf geen reclame mag

maken. Daarom gaven ze puur feitelijke informatie en verwezen ze vaak door naar persberichten. Een journalist van het Leidsch dagblad zag hoe het contact met wetenschappers veranderde:

“Ik kon altijd met de mensen van het bedrijf zelf praten, ik heb gewoon het 06-nummer van Hanneke Schuitemaker, maar op het moment dat Janssen, Johnson en Johnson eigenlijk, dit aankondigde gingen alle deuren dicht, trokken ze de regie naar zicht toe. Het was gewoon heel strak georganiseerd. en als ik Hanneke Schuitemaker [viroloog Johnson and Johnson] belde zei ze, nee dan moet je voorlichting bellen.” (Wetenschapsjournalist, Leidsch Dagblad)

4.2. Selectiecriteria bronnen (experts)

Journalisten noemen verschillende criteria waarop zij hun experts selecteren. De expertise van de geïnterviewde komt hier als belangrijkste naar voren, daarnaast moet een bron betrouwbaar zijn en soms wordt een expert met uitgesproken mening gezocht. Verder zijn er pragmatische redenen om een bepaalde expert te kiezen en moet een expert het verhaal van de journalist legitimiteit geven.

Expertise

Verreweg het meest genoemde en belangrijkste criterium voor journalisten om een bron te kiezen, is de expertise van de geïnterviewde. Journalisten kiezen een expert uit op basis van het onderzoek dat diegene gedaan heeft en hoe dat is ontvangen, hun opleiding en de functie die ze hebben. Ook moeten experts een bepaald aanzien hebben in hun vakgebied en recent bezig zijn geweest met het onderwerp. Door dit soort criteria aan te houden, proberen journalisten de experts te vinden die het meeste weten over het specifieke vakgebied waar zij meer over willen weten.

Journalisten zijn in het selecteren van deze expertise vaak erg nauwkeurig. Ze zullen bijvoorbeeld een viroloog benaderen met vragen over verschillende varianten van het coronavirus, maar vragen vervolgens een epidemioloog over hoe de besmettingsaantallen zich ontwikkelen, zodat de experts zich ook echt kunnen beperken tot uitspraken over hun eigen vakgebied.

Zo ging een journalist van het AD met vragen over vaccins en zwangerschap niet naar een willekeurige epidemioloog, maar naar een epidemioloog die ook kinderarts is. Voor andere vragen stapte hij naar een immunoloog:

“Op dat gebied heeft ze specifieke kennis, maar ze heeft ook een achtergrond waardoor ze veel van vaccins weet en dan wist ik toevallig. Ze heeft daar veel onderzoek naar gedaan en ik had haar al vaker gesproken [...]. En meneer Rijkers, die is dus medisch immunoloog dus die weet in die functie zeg maar veel van wat een vaccin doet met een immuunsysteem en hoe het lichaam daarop reageert, dus dat is een reden dat ik dacht dat hij op dat gebied veel kan zeggen.” (Journalist AD)

Ook wetenschapsjournalisten van de Volkskrant en Trouw leggen uit hoe belangrijk zij de expertise van hun bronnen vinden:

“Ja en ook omdat het gewoon verschillende kanten van de zaak heeft hè. Voor het CBG, die moest ik even spreken, maar ik moest ook iets weten van immunologie, en ik moest ook iets weten van de farmaco-epidemiologie, dus ik moest gewoon verschillende dingen weten.” (Wetenschapsjournalist, de Volkskrant)

“Als je expert bent in een aids-vaccin, dan weet ik niet zozeer of je dan ook hier goed voor bent. Dus je moet eigenlijk meer in de luchtweginfecties zitten.” (Wetenschapsjournalist, Trouw)

Pragmatisch

Naast de expertise van een bron, zijn er ook niet-inhoudelijke redenen voor journalisten om voor een bepaalde bron te kiezen. Het is bijvoorbeeld noodzakelijk dat de expert tijd heeft en open staat voor een interview. Als iemand bijvoorbeeld niet te bereiken is, heeft de journalist meestal geen tijd om te wachten, dus gaat deze op zoek naar een andere bron. Ook benoemen journalisten dat het kiezen van een bron deels afhangt van het netwerk dat ze hebben, mensen van wie je het telefoonnummer hebt, kan je nou eenmaal sneller bereiken.

Daarnaast is het voor veel journalisten belangrijk dat een expert op een duidelijke en simpele manier over het virus kan vertellen. Dat iemand een goede spreker is, is extra belangrijk voor een radio-interview. Ook noemen meerdere journalisten dat zij het belangrijk vinden om vrouwen aan het woord te laten, omdat mannen vaak oververtegenwoordigd zijn. Ook zoeken de journalisten Nederlandse experts op, omdat dat makkelijker praat en het interessant kan zijn voor de lezer om te weten wat er in Nederland speelt op gebied van corona(experts).

Uitgesproken mening

Enkele journalisten geven in de interviews aan dat zij graag experts spreken met een uitgesproken mening. Dit doen zij dan om verschillende meningen of visies tegenover elkaar te zetten, of om een tegengeluid te laten horen.

Betrouwbaar

Een ander belangrijk criterium is dat de journalisten hun bron betrouwbaar achten. Dit doen journalisten bijvoorbeeld door te kijken naar uitspraken die de bron eerder in de media heeft gedaan. Een bron wordt als minder betrouwbaar gezien wanneer deze uitspraken doet buiten diens expertise, inhoudelijk erg wisselende uitspraken doet, of aan cherry-picking doet. Tegelijkertijd kan een media-optreden waar de expert een heldere uitleg geeft, juist een reden zijn deze persoon ook eens te benaderen.

Ook wanneer bronnen hun claims goed kunnen onderbouwen, wekt dat ook vertrouwen bij journalisten. Verder worden bronnen betrouwbaarder geacht door journalisten wanneer deze door een instituut, zoals een ziekenhuis, naar voren wordt geschoven als dé expert van een bepaald onderwerp. Ook het kunnen ontvangen van kritiek of tegengeluid wordt door journalisten als betrouwbaarder gezien. Als dit niet het geval is, wordt deze bron over het algemeen liever vermeden:

“Omdat ze zelf niet in staat zijn om anders te denken dan hoe ze denken. Terwijl de bedoeling van de journalistiek juist is dat je elkaar verrijkt, ook met tegengeluiden. Maar als je alleen maar bezig bent met polarisering, dus van jij denk dit en het is fout als je anders denkt, ja dan hebben we geen gesprek. en dan is er ook geen enkele zin om die agenda over te nemen. en daar trek ik de grens.” (Journalist, WNL op zaterdag)

De meeste journalisten hebben tijdens de coronapandemie een poule van experts opgebouwd die ze regelmatig kunnen bellen. Met hen hebben ze dan ook een (wederzijdse) vertrouwensband opgebouwd, zowel de journalist als expert weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. De journalist weet steeds preciezer waar de expertise van de bron ligt, en gaat door een steeds sterkere vertrouwensband ook steeds wat meer vertrouwen op de uitspraken van de expert. Wanneer een journalist een expert nog niet kent, zal deze meestal meer ‘controle’ inbouwen, bijvoorbeeld door een uitgebreider voorgesprek te houden. Dit kan ook een reden zijn om niet een hele ‘nieuwe’ bron te zoeken, maar iemand die eerder aan het woord is geweest in de media, al erkennen sommige journalisten hier ook de nadelen van:

“Ik denk dat ik zelden de eerste ben die iemand spreekt. Dat kan ook een zelfversterkend effect hebben, als iemand vaak optreedt in de media, dan wordt diegene betrouwbaar geacht want die treedt vaak op in de media, waardoor die nog vaker op gaat treden in de media en nog betrouwbaarder geacht wordt. daar moet je wel erg voor oppassen.” (Journalist, NOS)

Waar journalisten bij berichtgeving over het coronavirus soms mee worstelden, was (mogelijke) belangenverstremming. De onderzoekers die zij spraken, kunnen bijvoorbeeld werken aan een bepaald geneesmiddel of vaccin, en zo bepaalde belangen hebben. Journalisten geven aan dat ze in dit soort gevallen extra oplettend en kritisch zijn, en soms liever een andere bron zoeken:

“Ik zou liever niet iemand willen spreken die ook in het OMT zit. Marion Koopmans is ongetwijfeld een hele goede viroloog en Mark Bonte is vast ook een hele goede epidemioloog, maar ik zou niet snel naar hen toe gaan als ik in algemene zin vragen heb, dan ga ik liever naar mensen die er niet bij betrokken zijn.” (Journalist, NOS)

Legitimiteit

Een laatste reden voor journalisten om een bepaalde expert te selecteren is legitimiteit. Een journalist kan wel bepaalde uitspraken doen, bijvoorbeeld op basis van eigen kennis, maar het verhaal wordt sterker en geloofwaardiger wanneer dit van een expert komt. Soms weten journalisten eigenlijk al welk verhaal ze willen vertellen, maar hebben ze de uitspraken van een expert nodig om het kracht bij te zetten:

“Je weet gewoon al welk verhaal je wil vertellen, maar je wil het uit de mond van die geïnterviewde horen, want wie ben ik.” (Wetenschapsjournalist, Sleutelstad)

“Eigenlijk is het vrij logisch, maar hij kan je wel vertellen dat dat inderdaad beter is als je naar buiten gaat. Ik kan het zelf ook wel verzinnen, maar ik kan natuurlijk niet zeggen nou ik vindt dat als je naar buiten gaat dat je dan minder mensen besmet, ja dat slaat nergens op. Dus daar heb je bronnen voor nodig, en soms zeggen die dingen waarvan je al dacht dat het waar was en soms helemaal niet.”
(Journalist, RTL Nieuws)

Zelfs een journalist die afgestudeerd is in Biomedische Wetenschappen, spreekt experts om zijn verhaal kracht bij te zetten:

“Sommige dingen kun je zelf ook wel een beetje van tevoren uittekenen, dan weet ik ook wel ongeveer wat ze gaan zeggen. Maar dan komt het toch wel met iets meer overtuigingskracht over, als mensen die daar ook echt in gespecialiseerd zijn dat vertellen.” (Freelance wetenschapsjournalist)

4.3. Beoordelen betrouwbaarheid bronnen (onderzoek)

Bij het selecteren en beoordelen van wetenschappelijk onderzoek gebruiken journalisten andere selectiecriteria dan bij het selecteren van experts. Ze letter op de auteurs, hoe het onderzoek is ontvangen, de onderzoeksmethode en de conclusies.

Auteurs

Bij het beoordelen van de betrouwbaarheid van een artikel letten journalisten erop hoe gerenommeerd een onderzoeker of onderzoeksgroep is en of deze al lang onderzoek doet in het vakgebied. Ook zien journalisten liever een groep auteurs dan één auteur en proberen ze soms te kijken of er sprake kan zijn van belangenverstrengeling.

Controle

Een belangrijk criterium voor journalisten om te weten wat een betrouwbaar onderzoek is, is door te kijken hoe het door anderen wordt gezien. Ze kijken bijvoorbeeld of het onderzoek ergens anders wordt aangehaald, bijvoorbeeld in ander onderzoek, (gespecialiseerde) internationale media of wetenschappelijke tijdschriften. Een peer-reviewed artikel van een toonaangevend vakblad wordt daarom snel als betrouwbaar geacht.

Bij het beoordelen van wetenschappelijk onderzoek kijken journalisten regelmatig naar onderzoek dat wordt aangehaald door mensen die hier verstand van hebben. Ze kijken bijvoorbeeld naar internationale media (zoals The New York Times, The Guardian, Nature, BBC), omdat daar gespecialiseerde redacteurs werken. Ook wanneer een expert een journalist wijst op bepaald onderzoek, kan dat bij de journalist vertrouwen wekken in het betreffende onderzoek.

Zowel wetenschapsjournalisten als generalisten gebruiken deze manieren om betrouwbaar onderzoek te vinden. Wetenschapsjournalisten geven daarnaast aan dat zij denken wel in staat te zijn om de kwaliteit van een onderzoek te beoordelen, omdat zij door een universitaire opleiding en door jaren werkervaring erin getraind zijn geraakt om wetenschappelijk onderzoek te lezen en te beoordelen.

Generalisten vinden zichzelf hier minder toe in staat. Enkelen van hen benoemen wel dat een universitaire opleiding helpt bij het lezen en beoordelen van onderzoeken, maar dat ze verder niet veel ervaring hebben met het beoordelen van de kwaliteit van onderzoeken. Zij schakelen daarom liever een expert of een gespecialiseerde (collega) journalist in om te helpen bij het beoordelen van onderzoek.

Onderzoeksmethode & conclusies

Een andere manier voor journalisten om de betrouwbaarheid van onderzoek te beoordelen is door te kijken naar de onderzoeksmethode en conclusies van een onderzoek. Ze kijken dan vooral naar de onderzoeksmethode en of deze past bij de conclusies die worden getrokken.

“Ik herinner me nog dat ik dat las en dacht ja dat is een heel gerenommeerde vloeistofdynamics, een fysicus gewoon, niet een nobody, helemaal niet. Maar het [onderzoek] is niet gepubliceerd. En ja het gaat over druppels maar niet over virus wat er in zit. Je weet niet of er virus in zit en je weet niet of je daar ziek van wordt. Daar kun je dus niks mee, daarom heb ik besloten om dat niet te brengen. Maar de rest van de wereld wel.” (Wetenschapsjournalist, NRC)

Journalisten letten ook op zaken zoals de grootte van de steekproef, of het een gerandomiseerd onderzoek is en of er voldoende controlemechanismen zijn ingebouwd. Tenslotte geven de journalisten aan dat het ook vaak neerkomt op het gebruiken van boerenverstand, en dat je door het onderzoek simpelweg te lezen al een heel eind komt. En hoewel het vooral de wetenschapsjournalisten zijn die kijken naar de onderzoeksmethode, kunnen ook zij kunnen niet alles doorgronden:

“Daarnaast moet je ook als wetenschapsjournalist je eigen beperkingen erkennen, dus dat je bijvoorbeeld niet hele ingewikkelde statistische analyses en alles kan doorgronden. Je kijkt wel erg vanuit de praktische kant en vanuit common sense, ik ken natuurlijk wel wat onderzoeksmethoden enzo, maar ik kan ook niet elke studie compleet doorgronden zoals sommige andere wetenschappers dat wel zouden kunnen. En daar raadpleeg je soms ook, in dit geval, of in veel gevallen ook weer een andere wetenschapper voor die ook methodologisch kan kijken of die zelf hetzelfde soort onderzoek heeft gedaan.” (Freelance wetenschapsjournalist)

Journalisten letten er ook op of de conclusie die uit een onderzoek getrokken wordt gerechtvaardigd is. Ze kijken bijvoorbeeld of er andere verklaringen kunnen zijn voor de uitkomsten van een onderzoek, dus of de onderzoekers wel de juiste conclusies trekken uit hun data.

“Dan moet je gewoon goed gaan kijken van oké maar wat tellen ze mee, tellen ze alleen de mensen die symptomen krijgen, tellen ze iedereen die het virus heeft gehad, tellen ze of je doodgaat met het virus of moet je ook echt zijn doodgegaan aan de ziekte covid zeg maar. En zo kun je tot heel verschillende

cijfers komen, die hoeven elkaar niet uit te sluiten, maar dan ga vervolgens wel kijken wat daarachter zit (Freelance wetenschapsjournalist)

4.4. Redenen voor wel/geen verificatie

Journalisten hebben verschillende redenen om al dan niet aan verificatie te doen. Aan deze redenen liggen verschillende zaken ten grondslag: het principe ‘één bron is geen bron’, de betrouwbaarheid van een bron, het type informatie of het überhaupt niet nodig vinden om aan verificatie te doen.

Één bron is geen bron

De meest genoemde reden voor journalisten om te doen aan verificatie, is het journalistieke principe ‘één bron is geen bron’. Verschillende bronnen kunnen namelijk een verschillende kijk hebben op een situatie, daarom willen journalisten vaak bij verschillende mensen of experts checken of zij ergens hetzelfde over denken. Door meerdere bronnen te spreken voorkom je ook dat je wordt meegenomen in het enthousiasme van een onderzoeksgroep. Daarnaast geeft het verifiëren van informatie simpelweg meer legitimiteit aan een artikel of uitzending.

“Sommige [experts] zijn zwartkijkers en sommige zijn vrij positief. Als het om coronavarianten gaat, dan is er eentje die zegt 'het valt allemaal wel mee, varianten ontwikkelen zich nooit zodat ze extra dodelijk worden.'. En anderen zeggen 'nou we weten het niet helemaal zeker'. En dan probeer je die nuance wel in te bouwen”(Journalist, AD)

Overigens betekent het feit dat journalisten meerdere bronnen gebruiken voor een productie, niet altijd dat dit terug te zien is in het eindresultaat. Dit is omdat zij sommige bronnen op achtergrondbasis spreken of het artikel overzichtelijk en prettig leesbaar willen houden. Toch heeft het spreken van meerdere bronnen, ook als het gaat over het coronavirus, ook een bepaalde grens:

“Dingen als hoe besmettelijk is de Britse variant, daar kan je tien virologen over spreken, en die zullen waarschijnlijk allemaal net iets anders zeggen. Het ding van checken wat je bronnen zeggen, is niet altijd helemaal van toepassing op de klassieke manier, zoals getuigen van een overval bijvoorbeeld, dat kan je cross-referenzen met camerabeelden. Dan heb je het echt over feitelijkheden. en hier gaat het heel vaak over inschattingen en interpretaties.”(Journalist, NOS)

Wanneer ernaar gevraagd wordt in de interviews, zeggen bijna alle journalisten dat zij verificatie zien als kern van hun werk. Ze geven aan ook informatie te checken waarvan ze al weten dat die niet klopt, maar dit toch doen, omdat ze vinden dat het bij hun werk hoort en je open moet blijven staan voor alle informatie.

Betrouwbaarheid bron

Bij sommige bronnen zullen journalisten eerder aan verificatie doen dan bij andere bronnen. Als een expert bijvoorbeeld uitspraken doet in de media die de journalist in twijfel trekt, is dat extra reden om

de informatie eens extra na te trekken. Ook als een bron nieuw is voor de journalist, en ze dus nog geen vertrouwensband hebben opgebouwd door elkaar vaker te spreken, besteden de journalisten meer aandacht aan het doen van verificatie of het houden van voorgesprekken.

Ook zijn journalisten meer alert op uitspraken van bronnen wanneer deze bepaalde belangen kunnen hebben. Journalisten geven aan eerder instanties te checken die minder onafhankelijk zijn, zoals het RIVM, dan een groep onafhankelijke experts. Ook omdat zij verbonden zijn aan de politiek en aan de basis staan van veel beslissingen die genomen worden.

“Omdat zij macht hebben en aan de basis staan van alle beslissingen die genomen worden, en in mijn idee niet onafhankelijk opereren dat van de politiek, dus daar zitten andere belangen bij.” (Journalist, NOS)

Soms twijfelen journalisten aan bepaalde informatie, en gaan daarom zoeken naar verificatie. Als een geïnterviewde bijvoorbeeld erg stellig is, kan dit argwaan opwekken bij een journalist. Zo betwijfelde een journalist van de NOS bijvoorbeeld de percentages die in een OMT rapport werden genoemd:

“Opeens lag er een OMT advies waarin een vrij specifiek percentage genoemd werd namelijk 8 tot 13 procent. Wat op zich al raar is dat je zegt het is ongeveer, en dan noem je twee redelijk willekeurige getallen. Je zegt niet het is ongeveer zoveel procent maar je zegt het is ongeveer 8 tot 13 procent. dus daar sloegen we eigenlijk wel op aan, juist ook omdat die discussie zo losbarstte. Eerst zeggen jullie het is niet een effect wat wij in cijfers kunnen vatten, en nu komen jullie met een rare specifieke schatting, hoe zit dat eigenlijk.” (Journalist, NOS)

Dit principe werkt ook de andere kant op: wanneer journalisten veel vertrouwen hebben in (de expertise van) hun bron, kan dit een reden zijn om de informatie niet te verifiëren.

“Dan denk ik, sorry hoor maar als ik een hoogleraar vaccinologie bel en die legt mij uit wat de belangrijkste eigenschappen zijn van een afweersysteem, dan geloof ik dat gewoon. Dus dat ga ik dan niet echt meer checken.” (Wetenschapsjournalist, Trouw)

Ook zijn er bepaalde bronnen waar journalisten dermate vertrouwen in hebben, dat ze die niet nogmaals gaan checken, zoals onderzoeken van het wetenschappelijk tijdschrift Nature:

“Als er een wetenschappelijk artikel in nature staat, dan weet ik dat Nature dat alleen publiceert als dat gedubbelcheckt is. Ik kan dat niet beter checken dan die redactie. Dat heeft dan ook geen zin, en daar heb ik ook geen tijd voor, en geen kennis genoeg voor. Dus dan benoem je de bron en die durf ik ook gewoon te gebruiken.” (Journalist, De Dag)

“Als je het een lead-scientist vraagt, die zal toch wel de feiten op een rijtje hebben. Ik zou niet weten hoe ik dat verder moet checken, want zij is gewoon degene bij wie je die feiten haalt.” (Wetenschapsjournalist, Leidsch Dagblad)

Ten slotte benoemen enkele journalisten dat hun bronnen vanuit zichzelf spreken, en ze daarmee verantwoordelijk zijn voor hun eigen uitspraken. Voor de journalist kan dit een reden zijn om de uitspraken van een bron niet te checken.

“Ik ga niet hun woorden factchecken ofzo. Ja weetje, ze zijn gewoon aansprakelijk voor wat ze zeggen. En het zijn vaak...het zit meestal wel goed.” (Wetenschapsjournalist, de Volkskrant)

Type informatie

Ook het type informatie kan aanleiding zijn om aan verificatie te doen. Bijvoorbeeld als informatie nieuw is voor de journalist of van een andere context wordt voorzien, zijn dat belangrijke redenen voor een journalist om de informatie te verifiëren.

“Ik heb laatst bijvoorbeeld Diederik Gommers geïnterviewd. Dat ging vooral over de capaciteit aan bedden en het aantal verpleegkundigen. Hij stortte zoveel cijfers over mij uit, die ben ik dan gaan checken, dat kan gewoon in openbare data. Maar dat deed ik omdat je tijdens het gesprek al het gevoel kreeg van, wacht even, hij zegt zoveel dingen en ook dingen die ik nog niet wist, waarvan ik dacht dat ze eigenlijk anders waren.” (Wetenschapsjournalist, Elsevier)

Ook zullen journalisten informatie die relatief eenvoudig te checken is (bepaalde cijfers of jaartallen), ook eerder verifiëren. Maar ook dan kan soms het vertrouwen dat een journalist heeft in een expert ervoor zorgen dat verificatie niet als nodig wordt gezien.

Volgens de journalisten zijn sommige typen informatie ook simpelweg niet te checken, bijvoorbeeld wanneer het gaat om meningen of om interpretaties van feiten. Met een onderwerp zoals het coronavirus, waarvan de informatie regelmatig veranderde, konden experts bijvoorbeeld verschillende conclusies trekken uit dezelfde informatie:

“[Experts] baseerden zich op dezelfde kennis maar maakten een andere afweging. Ja daar kon je dus weinig aan checken, want dat is meer een keuze die ze maken waar je iets van kan vinden” (Journalist, Eenvandaag)

Niet nodig

In enkele gevallen vindt een journalist het verifiëren van informatie überhaupt niet nodig, omdat zij het laten horen van verschillende meningen belangrijker vinden dan het vertellen van ‘de waarheid’:

“Waarheden kunnen naast elkaar bestaan. en daar ben ik me heel erg van bewust. En dus... er is niet een waarheid, ook niet bij corona, dat zal blijken.” (Journalist, WNL op zaterdag)

Ook geven journalisten aan dat ze verificatie minder snel nodig vinden wanneer de bron niet erg nieuwe informatie geeft, dus informatie die de journalist al had verwacht, of wanneer de geïnterviewde geen extreem standpunt inneemt.

Hoe belangrijk journalisten verificatie ook vinden, velen benoemen ook dat er wel een grens aan zit. Je kan bijvoorbeeld niet op bedrog checken, en na het spreken van verschillende experts moet je ook op hun oordeel kunnen vertrouwen, je blijft journalist en bent geen wetenschapper:

“Je moet niet verwachten dat elke journalist altijd helemaal zelf tot in de kern van zijn onderwerp komt, omdat journalisten uiteindelijk ook generalisten zijn, zelfs als je gespecialiseerd bent op een onderwerp, dan nog zul je elke keer toch weer net iets anders moeten weten. Dus je bent altijd als journalist ook afhankelijk van derden. (...) Je moet gewoon zorgen dat je kritisch blijft op iedereen die je spreekt en alles wat je leest, en dan uiteindelijk je eigen afweging maken of dat betrouwbaar is. Maar honderd procent zekerheid of verificatie, dat gaat je niet lukken als journalist, daarvoor ben je te veel generalist. Dat is jammer, maar het is ook even niet anders.” (Journalist, Eenvandaag)

4.5. Methoden van verificatie

Wanneer journalisten aan verificatie doen, kunnen zij verschillende methoden gebruiken. Ze kunnen verschillende experts spreken, een uitspraak checken bij een andere bron, uitgaan van hun eigen kennis, de uitspraak controleren in wetenschappelijk publicaties of de oorspronkelijke bron terugzoeken.

Meerdere experts spreken voor één artikel

De meest genoemde manier waarop journalisten aan verificatie doen is door het spreken van meerdere experts. Als hetgeen wat deze experts zeggen overeenkomt, hebben de journalisten over het algemeen vertrouwen in die informatie, en durven ze er vanuit te gaan dat die informatie ook klopt. Daarnaast is deze manier van werken ook een manier om de experts ‘elkaar te laten controleren’.

“Probeer ze op elkaar te leggen en ook als dan blijkt dat mensen elkaar tegenspreken, dan zit daar blijkbaar de twijfel.” (Journalist, AD)

Journalisten geven aan dat experts elkaar over het algemeen niet enorm tegenspreken. Wel kunnen verschillende experts een verschillende kijk hebben op dezelfde informatie:

“Twee mensen vliegen zo'n onderwerp op verschillende manieren aan, dus die noemen toch andere aspecten. (...) Het is voor de verdieping van je verhaal interessanter als je zo'n twee á drie mensen spreekt. Maar dat hangt er ook van af hoe wetenschappelijk controversieel je onderwerp is. Als je een stuk schrijft over aerosolen moet je sowieso niet maar één iemand bellen.” (Wetenschapsjournalist, Trouw)

Uitspraak checken bij andere expert of bron

Als een journalist twijfelt over de informatie die een bron geeft, en deze wil checken, is de meest voor de hand liggende manier door dit te doen bij een andere expert. Dit benoemt de journalist lang niet altijd in het artikel, het spreken van een tweede expert gebeurt ook vaak op achtergrondbasis. Deze dient dan

als extra check om ervoor te zorgen dat de journalist extra zeker is van zijn of haar verhaal. Ook schakelen journalisten (vooral generalisten) soms gespecialiseerde collega's in om hun stuk te checken.

Wetenschapsjournalisten gebruiken ook (in tegenstelling tot generalisten) literatuur om uitspraken van experts te verifiëren. Sommigen geven aan meer te vertrouwen op wetenschappelijke publicaties dan op interviews met experts. Experts kunnen namelijk weleens een foutje maken of kunnen zich verspreken. Dit is niet het geval bij een gepubliceerd onderzoek, daar zal minder snel een fout in staan en is daardoor wat 'sterker'.

“Dan pik ik zo iets op bij zo'n praatje van Eric Snijder en dan ga ik snel nog eventjes nazoeken van ja, oké vind ik het ergens op internet. En dan vind je vrij snel zo'n Sciencealert waar ze het inderdaad ook nog eens een keertje zeggen.” (Wetenschapsjournalist, de Volkskrant)

Een andere manier waarop journalisten doen aan verificatie is door het artikel voor te leggen aan de geïnterviewde voorafgaand aan publicatie. Dit kan zijn omdat de geïnterviewde dit graag wil, maar het kan ook prettig zijn voor de journalist om te kunnen checken of ze de expert inderdaad goed hebben begrepen. Sommige journalisten komen ook na een interview terug bij de geïnterviewde om bijvoorbeeld opheldering te vragen over een bepaalde uitspraak. Als een journalist meerdere bronnen heeft gesproken, stuurt deze soms het hele artikel door naar die verschillende bronnen, als zij dan opmerkelijke dingen zien in de uitspraken van een ander kunnen zij dat nog aangeven.

Uitgaan van eigen kennis

Veel journalisten geven ook aan dat ze, na zich een tijd verdiept te hebben in het coronavirus, de informatie die experts geven ook steeds beter op waarde kunnen schatten. Zo hebben ze als het ware een eigen 'controle' ingebouwd, waardoor ze experts ook kritischer kunnen bevragen.

“Je kan beter maar als het ware eerst weten wat die gaat zeggen, zodat je daar kritische vragen over kunt stellen of beter in context kunt plaatsen, dan dat je meteen iemand moet hebben en die gaat bellen en dan hoor ik wel wat die persoon gaat zeggen, dan ben je teveel overgeleverd aan de expert eigenlijk.” (Freelance wetenschapsjournalist)

Oorspronkelijke bron terugzoeken

Om de betrouwbaarheid van informatie in te kunnen schatten, zullen journalisten vaak zoeken naar de oorspronkelijke bron. Als deze oorspronkelijke bron niet terug te vinden is, kan dit een reden zijn om de informatie niet te gebruiken.

“Maar ik ben het gaan zoeken, dat onderzoek waar ze het dan over hebben, want welingelichte kringen vind ik dus gewoon echt geen betrouwbare bron, en ik kon dat onderzoek niet vinden. Ik heb het nog wel gevraagd aan Djamin [expert] of hij daar iets van wist, hij zei nee dat weet ik niet, dus dat heb ik er dan ook helemaal uitgelaten.” (Journalist, De Dag)

Dit is ook een reden voor journalisten om niet (zomaar) op persberichten af te gaan, in principe willen ze altijd het onderzoek inzien waar een bericht op gebaseerd is. Waar dat mogelijk was, probeerden journalisten deze ‘regel’ ook aan te houden bij nieuws over het coronavirus, al verloor deze het toch soms van de nieuwsbehoefte van het publiek. Een journalist van de NOS ging terug naar de oorspronkelijke bron om cijfers die Jaap van Dissel noemde te kunnen verifiëren:

“Mijn concrete vraag aan hem was, oké ik zie nergens echt in die onderzoeken 8 tot 13 procent staan over die avondklok, hoe zijn jullie dan aan die 8 tot 13 procent gekomen? Hebben jullie dat uit een van die onderzoeken gehaald, hebben jullie zelf een formule ergens op toegepast? Maar daar is eigenlijk niet echt een heel helder antwoord op gekomen.” (Journalist, NOS)

4.6. Rolopvatting journalisten

Uit de interviews kunnen verschillende rollen en taken onderscheiden worden waarvan journalisten vinden dat zij hebben: het bieden van betrouwbare informatie, het zijn van een poortwachter, duiding bieden bij het nieuws, een kritische blik hebben, maatschappelijke discussies voeden, mensen een podium geven en het schrijven wat lezers interessant vinden.

Bieden betrouwbare informatie en duiding

Het coronavirus is een onderwerp waar, met name in de beginfase, veel onduidelijkheid over was. Ook ging er veel misinformatie rond. Journalisten zagen het daarom als hun taak om betrouwbare informatie te bieden aan hun publiek, omdat zij het recht hebben om te weten hoe iets zit. Journalisten benoemen dat het geven van betrouwbare informatie altijd al een belangrijke taak is geweest, maar dat dit wel op scherp is gezet tijdens de coronacrisis. Sommige journalisten vinden het bieden van informatie essentieel, omdat dit mensen kan helpen bij het maken van geïnformeerde beslissingen.

“Ik vind dat als mensen beter weten wat nou precies de risico's van zo'n pandemie zijn, wat nou precies de valkuilen van zo'n sneltest zijn, wat de voordelen van de vaccins zijn, je kan het je allemaal voorstellen en als je dat op een geloofwaardige en eerlijke en transparante manier brengt, dat je mensen daarmee verder helpt. Informeren om mensen mondig te maken, en te laten weten waar ze aan toe zijn.” (Wetenschapsjournalist, Sleutelstad)

Anderen zien juist dat er aan deze taak weinig veranderd is in de coronapandemie:

“We doen eigenlijk wat we daarvoor ook al deden, het heilig motto bij Elsevier is 'eerst de feiten'. Het is toch feiten verzamelen, rangschikken, wegen en de ene keer meer dan een andere keer, maar daar ook nog eventueel een opinie aan koppelen.” (Wetenschapsjournalist, Elsevier)

Een journalist van het Leidsch Dagblad schreef een, volgens sommige redactieleden té technisch, stuk over het vaccin en hoe dat in zijn werk gaat:

“Maar ik sta er echt voor. Dit moest zo geschreven worden, want mensen moeten weten hoe het vaccin in elkaar steekt en hoe het werkt want anders gaan mensen het niet vertrouwen.”

Veel mensen zaten, met name tijdens het begin van de coronacrisis, met veel vragen. Mensen hebben meer dan normaal de behoefte om te weten hoe dingen in elkaar zitten. Dat maakte de journalistiek ook meer vraag gedreven, en journalisten zien het als hun taak om die vragen van het publiek te selecteren en te beantwoorden.

“Wij proberen gewoon elke dag te kijken naar welk stukje informatie mensen willen weten. Wat is nou echt belangrijk om te begrijpen wat er gebeurt? En ja, dat is ook wel een beetje een sport om dat elke keer uit te vinden. Van ja, de ene keer is het van goh waar is eigenlijk die derde golf nou gebleven die was voorspeld. En een andere keer, daar had ik het vanochtend nog over, moeten we niet eens een stuk schrijven over hoe schadelijk is het nou eigenlijk al die bijeenkomsten op Koningsdag? Is daar iets van te zeggen?” (Wetenschapsjournalist, de Volkskrant)

“Wat zeggen die effectiviteitspercentages die ons om de oren vliegen, en waar wij als media ook driftig aan meedoen om die zonder al te veel context een beetje over lezers en kijkers heen te storten, wat zegt dat nou eigenlijk?” (Journalist, NOS)

Sommige wetenschapsjournalisten benoemen dat zij, in het algemeen, het bieden van informatie en duidelijke uitleg belangrijker vinden dan het controleren van de macht en het lichten van tegels. Over het algemeen vinden journalisten het belangrijk dat er zorgvuldig wordt omgegaan met informatie die wordt verspreid in de media. Journalisten dienen daarbij als een ‘filter’ die zorgt dat het publiek betrouwbare informatie voorgeschoteld krijgt. Vooral met een belangrijk en gevoelig onderwerp als het coronavirus, vinden zij dat informatie kritisch bekeken en beoordeeld moet worden voordat het eventueel gebruikt en benoemd wordt.

“Als de kijker of lezer gewoon iets leest wat uit de wetenschapper zelf is gekomen of uit een bedrijf of de overheid, dan hebben die er vaak een doel mee of een belang, en ik moet dat dan eigenlijk zien te schiften van of het deugt of niet, zullen we zeggen. dus ik vergelijk het ook wel een beetje met een recensie, maar een recensent is natuurlijk meer kwestie van smaak, maar het gaat niet om smaak het gaat erom dat.. zij kunnen niet allemaal alles zelf helemaal kritisch lezen en bijhouden en ontwerpen waar ik dat voor doe, dan moeten ze ervan op aan kunnen, als ik zeg, dit is oké of het is goed of dit moet je weten. Dan moeten zij erop kunnen vertrouwen.” (Journalist, Eenvandaag)

Poortwachter

Als journalist ben je aan het afwegen welke informatie belangrijk is om te vertellen en welke informatie niet. Vooral wetenschapsjournalisten zijn veel bezig met het bekijken welke onderzoeken wel en (vooral) niet in de krant komen. Zij willen betrouwbaar onderzoeken publiceren dat relevant en begrijpelijk is voor de lezer:

“Het grappige is... wij hebben als wetenschapsjournalist eigenlijk een beetje de naam dat we meer uit de krant houden dan dat we in de krant zetten. Dus we zijn eigenlijk een soort poortwachter van het

wetenschappelijke nieuws, in de zin dat we het kaf van het koren moeten scheiden.”
(Wetenschapsjournalist, Trouw)

Hoewel deze rol van poortwachter belangrijk wordt gevonden, is het vooral tijdens de coronapandemie soms lastig geweest deze te vervullen, met name door de dynamiek die het zich meebrengt en de snelheid waarmee beslissingen genomen moeten worden om wel of niet een onderwerp te behandelen en op welke manier dat zou moeten.

“Je moet dan heel erg je best doen de hele tijd om af te remmen en te checken en te denken van maar is dat wel iets wat nodig is, en dat kost eigenlijk op zichzelf al heel veel tijd en energie.”
(Wetenschapsjournalist, NOS)

Maatschappelijke discussies voeden

Enkele journalisten zien het als hun taak om maatschappelijke discussies te voeden met wetenschappelijke kennis, maar kunnen ook een maatschappelijke bril houden tegen wetenschappelijke kwesties. Journalisten geven aan dat ze tijdens de coronacrisis wel extra zijn gaan beseffen welke invloed zij hierin hebben.

“Het slechte imago bijvoorbeeld van het AstraZeneca vaccin en het vertrouwen daarin, of mensen het dan nog wel willen nemen, dan kun je natuurlijk ook zeggen ja het is niet onze taak om ervoor te zorgen dat mensen gevaccineerd willen worden, dat is ook zo maar ik denk wel dat je je af moet vragen of de berichtgeving die jij ergens overbrengt, welke gevolgen dat heeft en of je daar niet voorzichtiger mee om zou moeten springen.” (Journalist, NOS)

Sommige journalisten vinden zelfs dat ze een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem, door mensen te informeren over het coronavirus. Anderen zeggen juist expliciet het niet als hun taak te zien om te helpen de coronacrisis op te lossen.

Mensen een podium geven

Sommige journalisten vinden het belangrijk om bepaalde groepen mensen een stem te geven. Hier gaat het vaak om het laten horen van mensen die normaal minder gehoord worden in de media.

“De ouderen en de bejaardenhuizen die gewoon vergeten waren eigenlijk in de eerste golf. Dus we hebben er juist heel erg op ingezet om juist die mensen ook een stem te geven om te laten zien van ja oké we denken er met zijn allen niet aan, maar er gebeurt gewoon ontzettend veel. Dus daar moet je wel even over nadenken.” (Journalist, Eenvandaag)

Ook zou het laten horen van verschillende meningen een taak zijn van journalisten, omdat dit tegengeluid de opinie van anderen kan bijstellen of mensen tot nieuwe inzichten kan laten komen.

“Ik vind dat ik de taak moet hebben om rekening te houden met zoveel mogelijk opinies en moet zoeken naar mogelijkheden om opinies bij te stellen op basis van feiten of inzichten. Daarom vind ik het leuk om ook een tegengeluid te hebben, want dat scherpt je geest. Ik wil dat mensen de radio aanzetten en

denken 'zo had ik het nog niet bekeken, nou dat kan dus ook, oh interessant had ik nog niet gehoord, dat wist ik nog niet dan, oh zij kijken er zo naar'." (Journalist, WNL op zaterdag)

Schrijven wat lezers interessant vinden

Sommige media hebben ook een commercieel belang. Hier kunnen de behoeftes en interesses van de lezers eerder meespelen. Sommige journalisten benoemen dan ook dat zij het belangrijk vinden om een origineel geluid te vertolken dat je niet ergens anders tegenkomt.

5. Conclusie

De journalisten die voor dit onderzoek gesproken zijn, geven aan dat de berichtgeving over het coronavirus op verschillende punten verschilt van ‘regulier’ nieuws. Het is overheersend, in de zin dat er weinig ruimte overblijft voor ander nieuws, en wetenschapsnieuws is prominent aanwezig. Ook zorgde de coronapandemie voor een grote nieuwsbehoefte van het publiek, waardoor journalisten voelen dat ze ‘onder een vergrootglas’ werken. Daarnaast kenmerkt berichtgeving over het coronavirus zich door informatie die vaak (nog) niet beschikbaar is, vooral in de eerste maanden van de pandemie.

Journalisten benoemen verschillende selectiecriteria die zij hanteren bij het selecteren van hun bronnen. Verreweg de belangrijkste is expertise: de bron moet expert zijn op het (specifieke) onderwerp waar de journalist meer over wil weten. Ook betrouwbaarheid is een belangrijk criterium. Journalisten gebruiken graag bronnen waar ze al een vertrouwensband mee hebben opgebouwd, maar als ze toch op zoek gaan naar een andere bron proberen ze daar eerst de betrouwbaarheid en expertise van te beoordelen. Ook zijn er pragmatische redenen om een bron te kiezen, wat meestal neerkomt op de beschikbaarheid van experts. Tenslotte zijn bronnen voor journalisten een manier om hun stuk legitimiteit te geven.

Het beoordelen van wetenschappelijk onderzoek was voor veel journalisten een belangrijk onderdeel van hun werk tijdens de coronapandemie. Om een onderzoek te beoordelen op betrouwbaarheid, letten journalisten vaak op de auteurs van een onderzoek, kijken ze of de onderzoeksmethode bekend en passend is, en of de betreffende conclusies hiermee getrokken kunnen worden. Ook laten journalisten zich onderzoeken aanraden, bijvoorbeeld door experts die onderzoeken benoemen of die in, vaak internationale, gespecialiseerde media benoemd worden. Over het algemeen vinden wetenschapsjournalisten vaker dan generalisten dat zij in staat zijn om wetenschappelijk onderzoek te beoordelen.

De voornaamste reden voor journalisten om aan verificatie te doen is de regel ‘één bron is geen bron’. Het is in het algemeen in de journalistiek niet voldoende om een bewering te baseren op slechts één bron. Sommige journalisten zien verificatie dan ook als de kern van journalistiek werk. Andere redenen om te doen aan verificatie zijn om het stuk legitimiteit te geven, om twijfel die ze hebben over (uitspraken van) een bron weg te nemen of wanneer informatie eenvoudig te controleren is.

De belangrijkste reden voor journalisten om niet te doen aan verificatie is dat zij vinden dat een expert uiteindelijk zelf verantwoordelijk is voor zijn of haar uitspraken. Ook wanneer zij vertrouwen hebben in een bron, wanneer informatie niet te verifiëren is of uitspraken niet extreem of controversieel zijn, is het volgens de journalisten niet altijd nodig aan verificatie te doen. Enkele

journalisten vinden het doen van verificatie überhaupt niet nodig, zij zien dit niet als essentieel onderdeel van hun werk.

Wanneer journalisten aan verificatie doen, gebruiken zij hier verschillende methoden voor. De meest genoemde methode is het 'inbouwen' van een controle, door meerdere experts te spreken voor één artikel of uitzending. Een andere veelgenoemde manier is door een bewering te checken bij een andere expert of bron, wat vaak op achtergrondbasis gebeurt. Ook checken journalisten of bepaalde beweringen terug te vinden zijn in wetenschappelijk onderzoek, laten de uitspraken checken door de geïnterviewde zelf of zoeken de oorspronkelijke bron van een bewering terug.

In de interviews komen verschillende rolopvattingen van journalisten naar voren. De meeste journalisten zien het als belangrijke taken om betrouwbare informatie te bieden aan het publiek en om hier duiding en context bij te bieden. Vooral het bieden duiding bij het nieuws en het beantwoorden van vragen werden extra belangrijk bij nieuws over het coronavirus. Wetenschapsjournalisten benoemen ook hun rol als poortwachter, door te bepalen wat wel, en vooral wat niet, terugkomt in hun verslaggeving. Niet alleen zij, maar ook de generalisten benoemen het belangrijk te vinden om een extra kritische blik te hebben bij coronanieuws. Tenslotte benoemen journalisten dat ze met hun verslaggeving maatschappelijke discussies voeden, mensen een podium geven en verslag doen van onderwerpen die hun publiek interessant vindt.

6. Discussie

De resultaten uit dit onderzoek komen deels overeen met eerdere literatuur. Er zijn vooral veel overeenkomsten met het onderzoek van Massarani et al. (2021). Net zoals uit de internationale enquête blijkt, geven Nederlandse journalisten aan dat wetenschap prominenter in het nieuws was, en dat ze zelf vaak uitsluitend over het coronavirus berichtten (al zagen zij dit niet per se als iets negatiefs). Ook kwamen de voornaamste bronnen uit het onderzoek van Massarani et al. (2021) terug in de interviews, namelijk de wetenschappers en peer-reviewed onderzoek, al lijken de pre-prints meer naar voren te komen in dit onderzoek. Dat komt wel overeen met de populariteit van pre-prints die blijkt uit onderzoek van Massarani en Fernandes (2022). Een belangrijk verschil is hier wel dat de journalisten in de interviews aangeven dat zij juist wél duidelijk benoemen dat het een pre-print is en wat hier de implicaties van zijn.

Andere resultaten verschilden juist met eerder onderzoek. Zo bleek dat de onderzochte Nederlandse journalisten vooral politici aanhaalden, gevolgd door medische experts en instituties en dat burgers en covid-patiënten nauwelijks aan het woord kwamen (Catalan-Matamoros & Elías, 2020; Mellado, 2021; Milutnović, 2021). Omdat dit onderzoek kijkt naar de berichtgeving over de wetenschappelijke kant van het coronavirus, is er vooral gesproken over experts en werden politici buiten beschouwing gelaten. De rollen ‘het controleren van de macht’ en ‘het onder de aandacht brengen van coronaregels die overtreden worden’ die als belangrijke rollen van journalisten gezien werden in het onderzoek van Vobič (2021), kwamen niet duidelijk terug in dit onderzoek. De andere rol uit het onderzoek van Vobič (2021) ‘het voorzien van informatie van duiding’ kwam daarentegen wel heel vaak terug in de interviews.

Voor dit onderzoek zijn interviews afgenomen met een diverse groep journalisten. Ongeveer de helft van de groep is wetenschapsjournalist, de andere helft generalist. Deze journalisten werken voor verschillende media: zowel voor kranten, radio en online artikelen en video’s. Ook werken zij voor zowel publieke als commerciële media. Met deze diverse groep journalisten is gepoogd zo veel mogelijk verschillende ervaringen en opvattingen te verzamelen.

Alle interviews zijn online gehouden in april en mei 2021. De interviews zijn gehouden aan de hand van dezelfde topiclist. Hierdoor zijn met iedere participant dezelfde onderwerpen besproken, maar was er ook veel ruimte voor de participant om over eigen ervaringen te vertellen en voor de interviewer om door te vragen op relevante uitspraken.

De journalisten werden geselecteerd aan de hand van gepubliceerde producties over (de technische aspecten van) het coronavirus. De onderzoeker benaderde journalisten die voldoende over dit onderwerp hadden gepubliceerd. Hierdoor was het bij benaderen al duidelijk dat de geïnterviewde geschikt is voor deelname aan het onderzoek. Ook kon de geïnterviewde daardoor met zekerheid drie geschikte artikelen of uitzendingen kiezen om te bespreken in de interviews. De geïnterviewden kozen

zelf de stukken uit, wat ertoe leidde dat zij hier vaak al wat over te vertellen hadden, bijvoorbeeld de aanleiding voor het artikel of zaken die zij achteraf anders aan zouden pakken.

Hoewel journalisten van verschillende media en bedrijven zijn geïnterviewd, was een groot deel werkzaam voor geschreven media en dan met name voor kranten. Enerzijds komt dit doordat het vaak krantenredacties zijn die een aparte wetenschapsredactie hebben en daardoor veel schreven over (technische aspecten van) het coronavirus. Anderzijds zijn de auteurs van deze artikelen direct duidelijk en daardoor direct te benaderen. Een groep die niet terugkomt in de onderzoeksgroep is redacteuren van televisieprogramma's. Van de selecte groep programma's die geschikt was voor die onderzoek, stond er geen open voor deelname. Door een nog bredere onderzoeksgroep te interviewen, met bijvoorbeeld journalisten die werkzaam zijn bij televisieprogramma's, zou de interviewgroep meer compleet zijn. Ook zijn er journalisten van lokale media betrokken in dit onderzoek, maar die werken beiden voor Leidse media. Journalisten die werken voor lokale of regionale media uit andere regio's zouden daarom een aanvulling kunnen zijn op de onderzoeksgroep.

Een belangrijke opmerking bij het interpreteren van de resultaten van dit onderzoek, is dat de interviews met de participanten een momentopname waren. De journalisten geven aan dat hun werkwijze en de kenmerken van coronanieuws verschillen tussen verschillende periodes. Zo was er bijvoorbeeld aan het begin van de coronapandemie nog veel meer (inhoudelijk) onduidelijk dan latere momenten in de coronapandemie.

De resultaten van dit onderzoek geven inzicht in het brongebruik en verificatiegedrag van Nederlandse journalisten bij verslaggeving over (de meer technische aspecten van) het coronavirus. Hierdoor is de werkwijze die zij hanteren tijdens dit soort crises in kaart gebracht. Dit kan journalisten meer inzicht geven in hun eigen werkwijze, maar kan ook door het publiek worden meegenomen in hun nieuwsconsumptie.

Referenties

- Albæk, E. (2011). The interaction between experts and journalists in news journalism. *Journalism*, 12(3), 335–348. <https://doi.org/10.1177/1464884910392851>
- Allgaier, J. (2011). Who is having a voice? Journalists' selection of sources in a creationism controversy in the UK press. *Cultural Studies of Science Education*, 6(2), 445–467. <https://doi.org/10.1007/s11422-011-9319-5>
- Ashwell, D. J. (2016). The challenges of science journalism: The perspectives of scientists, science communication advisors and journalists from New Zealand. *Public Understanding of Science*, 25(3), 379–393. <https://doi.org/10.1177/0963662514556144>
- Barnoy, A., & Reich, Z. (2019). The when, why, how and so-what of verifications. *Journalism Studies*, 20(16), 2312–2330. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2019.1593881>
- Bernadas, J. M. A. C., & Ilagan, K. (2020). Journalism, public health, and COVID-19: some preliminary insights from the Philippines. *Media International Australia*, 177(1), 132–138. <https://doi.org/10.1177/1329878X20953854>
- Bin Naeem, S., Bhatti, R. & Khan, A. (2021). An exploration of how fake news is taking over social media and putting public health at risk. *Health Information & Libraries Journal*, 38(2), 143–149. <https://doi.org/10.1111/hir.12320>
- Catalan-Matamoros, D., & Elías, C. (2020). Vaccine Hesitancy in the Age of Coronavirus and Fake News: Analysis of Journalistic Sources in the Spanish Quality Press. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 8136. <https://doi.org/10.3390/ijerph17218136>
- Diekerhof, E., & Bakker, P. (2012). To check or not to check: An exploratory study on source checking by Dutch journalists. *Journal of Applied Journalism & Media Studies*, 1(2), 241–253. https://doi.org/10.1386/ajms.1.2.241_1
- Donsbach, W. (2012). Journalists' Role Perception. In Donsbach, W. (Ed.), *The International Encyclopedia of Communication* (pp.1-6). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781405186407.wbiecj010.pub2>
- Duits, L. & A. Pleijter (2016). "Uit onderzoek blijkt..." *Een inventarisatie van wetenschapsjournalistiek in Nederlandse media*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Fahy, D., & Nisbet, M. C. (2011). The science journalist online: Shifting roles and emerging practices. *Journalism*, 12(7), 778-793. <https://doi.org/10.1177/1464884911412697>
- Galhardi, C. P., Freire, N. P., Minayo, M. C. de S., & Fagundes, M. C. M. (2020). Fact or fake? An analysis of disinformation regarding the covid-19 pandemic in Brazil. *Ciencia e Saude Coletiva*, 25, 4201–4210. <https://doi.org/10.1590/1413-812320202510.2.28922020>
- Granado, A. (2011). Slaves to journals, serfs to the web: The use of the internet in newsgathering among European science journalists. *Journalism*, 12(7), 794-813. <https://doi.org/10.1177/1464884911412702>

- Hanitzsch, T., Vos, T., Standaert, O., Hanusch, F., Hovden, J., Hermans, L. & Ramaprasad, J. (2019). Role Orientations: Journalists' Views on Their Place in Society. In Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. & de Beer, A (Eds.), *Worlds of Journalism: journalistic cultures around the globe* (161-198). New York Chichester, West Sussex: Colombia University Press.
<https://doi.org/10.7312/hani18642-008>
- Hermans, L., Vergeer, M., & Pleijter, A. R. J. (2011). *Nederlandse journalisten in 2010: Onderzoek naar de kenmerken van de beroepsgroep, professionele opvattingen en het gebruik van digitale media in het journalistieke werk*. Radboud University Nijmegen. <http://www.mauricevergeer.nl/pdf/hermans%20vergeer%20pre-0pleijter%202011.pdf>
- Holland, K., Sweet, M., Blood, R. W., & Fogarty, A. (2014). A legacy of the swine flu global pandemic: Journalists, expert sources, and conflicts of interest. *Journalism*, 15(1), 53–71.
<https://doi.org/10.1177/1464884913480460>
- Koetsenruijter, & Van Hout. (2018). *Methoden voor journalism studies*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Korthagen, I.A. (2016). *Wakers van de wetenschap. Over het belang en de functies van wetenschapsjournalistiek*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Kroon, A., & Schafraad, P. (2013). Copy-paste of journalistieke verdieping?: Een onderzoek naar de manier waarop nieuwsfactoren in universitaire persberichten nieuwsselectie en redactionele bewerkingsprocessen beïnvloeden. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 41(3), 283.
- Leask, J., Hooker, C., & King, C. (2010). Media coverage of health issues and how to work more effectively with journalists: a qualitative study. *BMC Public Health*, 10(1), 535-535.
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-10-535>
- Leidecker-Sandmann, M., Attar, P., & Lehmkuhl, M. (2021). Selected by expertise? Scientific experts in German news coverage on Covid-19 compared to other pandemics. *Public Understanding of Science*, 31(7), 847–866. <https://doi.org/10.1177/09636625221095740>
- Li, H. O.-Y., Bailey, A., Huynh, D., & Chan, J. (2020). YouTube as a source of information on COVID-19: a pandemic of misinformation? *BMJ Global Health*, 5(5), e002604.
<https://doi.org/10.1136/bmjgh-2020-002604>
- López-García, X., Costa-Sánchez, C. & Vizoso, Á. (2021). Journalistic Fact-Checking of Information in Pandemic: Stakeholders, Hoaxes, and Strategies to Fight Disinformation during the COVID-19 Crisis in Spain. *International Journal Environmental Research and Public Health*, 18, 1227.
<https://doi.org/10.3390/ijerph18031227>
- Makri, A. (2021) What do journalists say about covering science during the COVID-19 pandemic? *Nature Medicine*, 27(1), 17–20. <https://doi.org/10.1038/s41591-020-01207-3>
- Massarani, L., Neves, L.F.F., Entradas, M., Lougheed, T. & Bauer, M. W. (2021). Perceptions of the impact of the COVID-19 pandemic on the work of science journalists: global perspectives. *JCOM - Journal of Science Communication*, 20(7), A06. <https://doi.org/10.22323/2.20070206>

- Mellado, C., Hallin, D., Cárcamo, L., Alfaro, R., Jackson, D., Humanes, M., Márquez-Ramírez, M., Mick, J., Mothes, C., Lin, C., Lee, M., Alfaro, A., Isbej, J. & Ramos, A. (2021). Sourcing pandemic news: A cross-national computational analysis of mainstream media coverage of Covid-19 on Facebook, Twitter, and Instagram. *Digital Journalism*, 9(9), 1261-1285.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1942114>
- Murcott, T. H. L., & Williams, A. (2013). The challenges for science journalism in the UK. *Progress in Physical Geography*, 37(2), 152–160. <https://doi.org/10.1177/0309133312471285>
- Reich, Z. (2006). The process model of news initiative: Sources lead first, Reporters thereafter. *Journalism Studies*, 7(4), 497–514. <https://doi.org/10.1080/14616700600757928>
- Schalkwyk, F van., & Dudek, J. (2022). Reporting preprints in the media during the COVID-19 pandemic. *Public Understanding of Science*, 31(5), 608-616.
<https://doi.org/10.1177/09636625221077392>
- Shapiro, I., Brin, C., Bédard-Brûlé, I., & Mychajlowycz, K. (2013). Verification as a strategic ritual how journalists retrospectively describe processes for ensuring accuracy. *Journalism Practice*, 7(6), 657–673. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.765638>
- Shoenberger, H., & Rodgers, S. (2017). Perceived health reporting knowledge and news gathering practices of health journalists and editors at community newspapers. *Journal of Health Communication*, 22(3), 205–213. <https://doi.org/10.1080/10810730.2016.1266715>
- Viswanath, K., Blake, K. D., Meissner, H. I., Saiontz, N. G., Mull, C., Freeman, C. S., ... Croyle, R. T. (2008, December). Occupational practices and the making of health news: A national survey of U.S. health and medical science journalists. *Journal of Health Communication*.
<https://doi.org/10.1080/10810730802487430>
- Vobič, I. (2022). Window, watchdog, inspector: The Eclecticism of Journalistic Roles During the COVID-19 Lockdown. *Journalism Studies*, 23(5-6), 650-668.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1977167>
- Williams, A., & Gajevic, S. (2013). Selling science?: source struggles, public relations, and UK press coverage of animal-human hybrid embryos. *Journalism Studies*, 14(4), 507–522.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.718576>

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst

Opstart:

Uitleggen opzet interview.

Reconstructies van research voor producties

1. Idee/invallshoek voor verhaal
*Wat is de aanleiding voor het verhaal?
(waarom vond je het belangrijk hier een artikel over te schrijven?)
Hoe kwam je aan het onderwerp/invallshoek?
Had je al achtergrondkennis over dit onderwerp?
Had je al een netwerk dat je voor dit onderwerp kon raadplegen?
Jij bent wel/niet gespecialiseerd in wetenschap, denk je dat journalisten die dat wel/niet zijn, het schrijven van een artikel als dit anders zouden aanpakken?*
2. Oriëntatie op onderwerp (deskresearch)
*Welke bronnen gebruik je bij het oriënteren op het onderwerp?
Hoe Google je? Welke zoekwoorden? Van link naar link?
Doe je meer behalve Googelen? Bel je ook al bronnen?*
3. Gericht zoeken naar informatie
*Zoek je bronnen a.d.h.v. een bepaald systeem/methode?
Hoe gezocht naar *bron uit bronanalyseschema*?
Waarom heb je gekozen voor deze bron?
Wat voor informatie hoopte je bij deze bron te krijgen?*
4. Checken
*Heb je de uitspraken van deze bron gecheckt? Waarom wel/niet?
Welke (soort) uitspraken check je? Waarom?*

Hetzelfde voor producties 2&3

Researchactiviteiten algemeen

- Rolperceptie
*Welke rol vind jij dat je hebt als (wetenschaps)journalist?
Is deze rol de laatste jaren veranderd? En tijdens de coronacrisis?
Hoe heeft de manier waarop jij jezelf als journalist ziet invloed op jouw brongebruik?*
- Hoe vind je informatie?
*Hoe zoek je personen? Documenten?
Werk je met een researchvraag?
Gebruik je andere zoekmachines naast Google?
Wanneer/waarom/met welke redenen benader je een expert?
Wordt je ook zelf door bronnen benaderd?
Zoek je op een andere manier informatie over het coronavirus dan bij andere onderwerpen?*
- Waar vind je info?
*Favoriete bronnen? Specifieke sites? Bepaalde Twitter accounts?
Welke bronnen gebruik je het meest?
Verschilt de manier waarop je informatie zoekt over het coronavirus van de manier waarop je normaalgesproken informatie zoekt?*
- Beoordeling betrouwbaarheid en relevantie
*Check je de betrouwbaarheid van bronnen? En van informatie? Hoe doe je dat/hoe ga je dan te werk?
Hoe check je of informatie betrouwbaar is? Doe je dit op een andere manier bij berichtgeving over het coronavirus?*
- Wanneer wel/niet checken? Waarom?
Wat voor soort uitspraken check je?

Hoe/bij welke bronnen check je dat dan?

Zie je het verifiëren van informatie als journalistieke plicht?

Doe je vaker/minder vaak/op een andere manier aan verificatie bij berichtgeving over het coronavirus?

Bijlage 2: lijst van geïnterviewde journalisten

Medium	Type medium	Type journalist
De Volkskrant	Krant	Wetenschapsjournalist
Eenvandaag	Video's	Journalist
Elsevier	Artikelen	Wetenschapsjournalist
Algemeen Dagblad (AD)	Krant	Journalist
De Dag	Radio	Journalist
Sleutelstad	Online artikelen	Wetenschapsjournalist
RTL Nieuws	Online artikelen	Journalist
Trouw	Krant	Wetenschapsjournalist
Freelance	(Online) artikelen / krant	Wetenschapsjournalist
NOS	Online artikelen	Journalist
WNL op zaterdag	Radio	Journalist
NRC	Krant	Wetenschapsjournalist
Leidsch dagblad	Krant	Wetenschapsjournalist
NOS	Online artikelen	Wetenschapsjournalist